

STRATEGISCH PLAN VAN AANPAK BIOLOGISCHE DIVERSITEIT

NEDERLANDSE UITWERKING VAN HET
VERDRAG INZAKE BIOLOGISCHE DIVERSITEIT

AANBIEDINGSBRIEF

Strategisch Plan van Aanpak Biologische Diversiteit

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Hierbij bieden wij u aan, mede namens de Ministers van Verkeer en Waterstaat, Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Economische Zaken en Buitenlandse Zaken, het Strategisch Plan van Aanpak Biologische Diversiteit.

Het Strategisch Plan van Aanpak Biologische Diversiteit, de bijbehorende Formele Analyse en de bestaande beleidskaders in het bijzonder inzake natuur, milieu, water, ruimtelijke ordening en ontwikkelingssamenwerking vormen gezamenlijk de nationale strategie bedoeld in artikel 6 van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit.

Bij de realisatie van dit Strategisch Plan van Aanpak Biologische Diversiteit wordt geleund op reeds ingezette initiatieven van de overheid, initiatieven van maatschappelijke instanties, overheidsinstituten en individuen, gericht op de doelstellingen van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit.

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
J.J. van Aartsen

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Margaretha de Boer

De Minister voor Ontwikkelingssamenwerking
J.P. Pronk

INHOUDSOPGAVE

Deel I	Beleid ten aanzien van biologische diversiteit	
Inleiding	Waarom een Strategisch Plan van Aanpak Biologische Diversiteit ?	- 4 -
Thema 1	Biologische diversiteit in het natuur-, milieu-, ruimtelijk- en waterbeleid	- 8 -
Thema 2	Biologische diversiteit in agroproductieprocessen	- 12 -
Thema 3	Beleid op het internationale veld	- 16 -
Thema 4	Kennisbeleid en monitoring	- 19 -
Thema 5	Technologie en uitwisseling van informatie	- 25 -
Thema 6	Maatschappelijke betrokkenheid en participatie	- 27 -
Deel II	Actieprogramma	
1.	Overzicht acties	- 29 -
2.	Actoren	- 31 -
3.	Uitwerking van de acties	- 33 -
Bijlagen		
Bijlage 1	Formele analyse	
Bijlage 2	Definities van enkele gehanteerde begrippen	
Bijlage 3	Afkortingenlijst	

INLEIDING - WAAROM EEN STRATEGISCH PLAN VAN AANPAK BIOLOGISCHE DIVERSITEIT ?

Op de VN Conferentie over milieu en ontwikkeling (UNCED, Rio de Janeiro, 1992) hebben 168 landen, waaronder Nederland, het Verdrag inzake Biologische Diversiteit ondertekend (hierna ook wel aangeduid als "het Verdrag").

Op 29 december 1993 is het Verdrag in werking getreden. Nederland heeft het Verdrag op 12 juli 1994 geratificeerd. Aan de eerste Conferentie van Partijen eind 1994 namen 106 landen en de Europese Unie als partij deel.

In hun brief aan de Tweede Kamer over de follow-up van UNCED van 20 augustus 1992 hebben de Ministers van VROM en Ontwikkelingssamenwerking aangegeven dat de consequenties voor het Nederlandse beleid van zowel het Verdrag inzake Biologische Diversiteit als de Global Biodiversity Strategy (World Resources Institute, IUCN-The World Conservation Union en UNEP, 1992) zullen worden geïnventariseerd.

Voor u ligt het resultaat van deze inventarisatie, die in twee stappen tot stand is gekomen.

Allereerst is geanalyseerd of de Nederlandse wetgeving en het Nederlandse beleid voldoen aan de bepalingen van het Verdrag. Van belang daarbij zijn bijvoorbeeld de realisatie van de ecologische hoofdstructuur uit het Natuurbeleidsplan (NPB), het natuurgerichte milieubeleid op basis van het Nationaal Milieubeleidsplan 2 (NMP2) en het integraal waterbeleid op basis van de Derde Nota Waterhuishouding (NW3).

Kader A geeft een overzicht van de bestaande beleidskaders.

De conclusie is dat Nederland juridisch gezien aan de bepalingen van het Verdrag voldoet. Op basis hiervan heeft Nederland het Verdrag geratificeerd. Bijlage 1 geeft het rapport van deze formele analyse.

Kader A: Voor biologische diversiteit belangrijke beleidskaders en uitvoeringsactiviteiten (niet limitatief; zie ook Formele analyse)

beleidsveld	beleidskader	activiteiten
natuur, bos, landschap en faunabeheer	Natuurbeleidsplan, Bosbeleidsplan, Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud (RTR), Nota Landschap, Nota Jacht en Wildbeheer	reguliere en projectmatige uitvoeringsactiviteiten (Meerjarenprogramma Natuur en Landschap 1993-1997 en Uitvoeringsprogramma RTR)
milieu	Nationaal Milieubeleidsplan-2	reguliere uitvoeringsactiviteiten en actiepunten planperiode 1995-98, ten dele expliciet gericht op biodiversiteit (Milieuprogramma '94-'97)
water	Derde Nota Waterhuishouding, Evaluatienota Water	reguliere uitvoeringsactiviteiten, Rijn-, Maas-, Schelde- en Noordzee-Actieprogramma's, pkb-Waddenzee, Voortgangsrapportage Integraal Waterbeheer en Noordzee - aangelegenheden
ruimtelijke ordening	Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra, Structuurschema Groene Ruimte	inzet R.O.-instrumentarium, acties voor diverse specifieke gebiedscategorieën (o.a. ROM, RSGS, SGP, WCL)
ontwikkelings-samenwerking	Een wereld van verschil, Een wereld in geschil, Sectorbeleidsdocument Biologische Diversiteit, concept-Sectorbeleidsdocument Bossen en Bosbouw	milieuprogramma (specifieke projecten, O-toets), landenprogramma's (o.a. milieuprofiel), internationaal beleid
landbouw	Structuurnota Landbouw, Notitie Biologische Landbouw, Beleidsnota Landbouwbiotechnologie	stimuleren van duurzame landbouw
visserij	Structuurnota Zee- en Kustvisserij, Notitie beleid beroepsbinnenvisserij	stimuleren van integraal visstandsbeheer
handel	Nationaal Milieubeleidsplan-2, notities milieu en internationale handel	met name bijdrage aan discussies gericht op GATT/WTO

De formele analyse gaf aan dat, hoewel Nederland strikt genomen aan de Verdragsvoorzieningen voldoet, de intentie van het Verdrag onvoldoende haar doorwerking vindt in het Nederlandse beleid en de daaruit voortvloeiende activiteiten. Ook moet worden geconstateerd dat de biologische diversiteit mondiaal, Europees en binnen Nederland nog immer drastisch afneemt.

Het Verdrag biedt op vele plaatsten opties aan landen voor vernieuwende activiteiten. Op basis van toonaangevende documenten die ten behoeve van de internationale discussie over het Verdrag tot stand zijn gekomen, zoals de Global Biodiversity Strategy, is geconcludeerd dat een aantal aspecten van biologische diversiteit in het Nederlandse beleid nader kunnen worden vormgegeven. Geconstateerd is dat daarvoor op basis van het grote draagvlak voor behoud van biologische diversiteit thans goede kansen aanwezig zijn.

Naar de letter van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit voldoet Nederland dus aan de verplichtingen; naar de geest van het Verdrag is het gewenst een aantal nieuwe beleidslijnen in te zetten en bestaande lijnen te versterken:

- **operationalisering van doelstellingen** met name voor het gebied buiten de ecologische hoofdstructuur;
- **verbreding van het begrip biodiversiteit** en daarmee extra aandacht voor cryptobiota, het life support system, behoud van genetische variatie binnen soorten, biotechnologie e.d.;
- **versterking Nederlandse capaciteit** gericht op kennis en behoud van de mondiale biologische diversiteit;
- **verbetering van bestaande randvoorwaarden** onderzoeksinspanning, technologie-overdracht, instrumentarium;
- **versterking van de politiek-bestuurlijke aandacht** nationaal en internationaal.

Voor deze in te zetten lijnen zijn in dit Strategisch Plan van Aanpak acties geformuleerd.

De Nederlandse uitwerking van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit vormt onderdeel van de totale inspanning van partijen bij het Verdrag om te komen tot nationale strategieën voor biologische diversiteit (artikel 6). De doelstellingen van het Verdrag zijn in Nederland tot op zekere hoogte geïntegreerd in het beleid op het vlak van onder andere natuur, milieu, ruimtelijke ordening, water en ontwikkelings-samenwerking. Nadrukkelijk is er voor gekozen om de nieuwe elementen uit het Verdrag die uitwerking verdienen, te integreren in het bestaande beleid.

Voorliggend document is totstandgekomen via een breed opgezet interdepartementaal proces met betrokkenheid van de ministeries van:

- Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV);
- Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM);
- Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking (BZ/OS);
- Economische Zaken (EZ);
- Verkeer en Waterstaat (V&W) en
- Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW).

Betrokken waren wetenschappers, natuur- en milieuorganisaties en het bedrijfsleven. Selectie van thema's heeft plaatsgevonden op basis van de criteria:

- effecten op behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit, met name op de lange termijn;
- nadruk op vernieuwende elementen uit het Verdrag;
- relevantie voor Nederland;
- uitvoeringsgerichtheid;
- versterking van de koppeling van Nederlands beleid aan internationale ontwikkelingen.

Het overeengekomen werkprogramma van de Conferentie van Partijen van het Verdrag is een belangrijke leidraad voor het Strategisch Plan van Aanpak Biologische Diversiteit.

Uiteindelijk is een aantal activiteiten samengevat in de volgende 6 thema's:

1. Biologische diversiteit in het natuur-, milieu-, ruimtelijk- en waterbeleid
2. Biologische diversiteit in agroproductieprocessen
3. Beleid op het internationale veld
4. Kennisbeleid en monitoring
5. Technologie en uitwisseling van informatie
6. Maatschappelijke betrokkenheid en participatie

Elk van deze thema's is als volgt uitgewerkt. Na een inleidende paragraaf over de aspecten uit het Verdrag die Nederland nog onvoldoende in haar beleid heeft geïntegreerd, volgen een doelstelling en een uiteenzetting van de nader uit te werken acties.

De hieruit gedestilleerde concrete acties zijn opgenomen in deel II.

In het Verdrag is geconstateerd dat informatie, kennis en wetenschappelijke inzichten op het gebied van biologische diversiteit tekortschieten. Daarom ligt bij de voorgestelde acties tevens een zwaar accent op kennis en onderzoeksgerichte activiteiten.

Financiering van de acties uit dit Strategisch Plan van Aanpak zal plaatsvinden binnen de bestaande departementale budgetten.

Het Strategisch Plan van Aanpak Biologische Diversiteit, de Formele Analyse en de bestaande beleidskaders in het bijzonder inzake natuur, milieu, water, ruimtelijke ordening en ontwikkelingssamenwerking vormen gezamenlijk de nationale strategie als genoemd in artikel 6 van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit.

De Tweede Kamer zal jaarlijks op de hoogte worden gebracht van de voortgang met betrekking tot de hoofdlijnen van beleid inzake biologische diversiteit.

Om inzicht te geven in de uitvoering van dit Strategisch Plan zal voorts over drie jaar een evaluatie van de uitvoering van dit Strategisch Plan plaatsvinden, waarvan de resultaten eveneens aan de Tweede Kamer zullen worden aangeboden.

THEMA 1 - BIOLOGISCHE DIVERSITEIT IN HET NATUUR-, MILIEU-, RUIMTELIJK- EN WATERBELEID

Inleiding

Het Verdrag definieert biologische diversiteit als "de variabiliteit onder levende organismen van allerlei afkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken; dit omvat mede de diversiteit van soorten, tussen soorten en van ecosystemen". Uit de definitie blijkt dat het gaat om diversiteit op het niveau van genen, soorten en ecosystemen, en om zowel hogere als lagere soorten. In het Verdrag wordt naast de intrinsieke waarde van biologische diversiteit ook uitgegaan van een ecologische, genetische, economische, recreatieve, sociale, educatieve, culturele, esthetische en wetenschappelijke waarde. Naast het behoud van biologische diversiteit noemt het Verdrag ook duurzaam gebruik. De brede definitie die het Verdrag hanteert voor biologische diversiteit, het onderkennen van functionele waarden en de doelstelling duurzaam gebruik zijn elementen die in het huidige Nederlandse natuur- en milieubeleid in toenemende mate een rol zullen gaan spelen op basis van navolgende beleidslijnen en actiepunten.

Doelstelling

Uitwerking geven aan elementen van het Verdrag die voor wat biologische diversiteit betreft verstevigd kunnen worden in het huidige natuur-, milieu- en waterbeleid, gericht op het behoud in situ en duurzaam gebruik van biologische diversiteit, uitgaande van de brede definitie in het Verdrag.

Uitwerking

Aan de strategische beleidskeuzen in het natuurbeleid (Natuurbeleidsplan en Structuurschema Groene Ruimte) ligt ten grondslag de verscheidenheid aan ecosystemen en soorten, die wordt afgemeten aan de internationale verantwoordelijkheid van Nederland, de nationale trend en de nationale zeldzaamheid. Het natuurbeleid wordt in belangrijke mate vormgegeven door de ecologische hoofdstructuur (EHS) en richt zich primair op behoud, herstel en ontwikkeling van ecosystemen. Binnen dit kader is instandhouding van een zo natuurlijk mogelijke verscheidenheid aan in het wild levende plante- en diersoorten uitgangspunt. Voor de realisering van dit uitgangspunt is naast het ecosysteembeleid aanvullend het soortenbeleid geformuleerd. Op basis van de huidige inzichten wordt verwacht dat Nederland met de uitvoering van het Natuurbeleidsplan voor wat betreft de ruimtelijke elementen (het areaal) voldoet aan de verplichtingen tot behoud van in (inter)nationaal opzicht belangrijke ecosystemen en soorten in een zo natuurlijk mogelijke omgeving.

Uitgangspunt van het Nederlands bosbeleid, zoals vastgelegd in het Bosbeleidsplan, is de ecosysteembenadering: bos wordt opgevat als een levensgemeenschap van planten en dieren in relatie tot hun omgeving met de bijbehorende ecologische patronen en processen. Het nationale beleid is gericht op verhoging van de natuurwaarden van het gehele Nederlandse bos en sluit daarmee dus aan bij het Verdrag.

Internationaal streeft Nederland naar een bindend kader voor behoud en duurzaam gebruik van alle bossen op de wereld (zie actie I5).

De brede definitie van biologische diversiteit in het Verdrag en de doelstelling duurzaam gebruik hebben ook betrekking op de biologische diversiteit buiten de EHS. Het is gewenst in het landelijk en stedelijk gebied behoud en duurzaam gebruik van de biologische diversiteit te versterken.

Actie NMW 1

Daartoe zullen ook buiten de EHS onderling vergelijkbare biodiversiteitsdoelstellingen worden geoperationaliseerd, ten behoeve van het natuur- en milieubeleid. Het brede scala aan waarden van biologische diversiteit, zoals in het Verdrag aangegeven, zal daarbij worden meegenomen.

Landbouw, bosbouw en visserij zijn sterk afhankelijk van het vóórkomen van een bepaalde biologische diversiteit, waaronder ook lagere levensvormen (zie ook thema 2). De laatste decennia hebben de ontwikkelingen in de landbouw in het algemeen tot verarming van de natuur geleid; aan de andere kant hebben bepaalde landbouwkundige gebruiksvormen geresulteerd in een karakteristieke verscheidenheid aan soorten (zoals weidevogels en ganzen). Een versterking van de integratie tussen landbouw en natuur op basis van duurzame gebruiksvormen kan dan ook bijdragen aan behoud van biologische diversiteit. In sommige situaties (reservaten binnen de EHS) is de kenmerkende biologische diversiteit afhankelijk van een landbouwkundig gebruik dat economisch niet meer rendabel is. In de meeste andere gebieden (buiten de EHS) is versterking van de integratie mogelijk, hetgeen door de overheid verder zal worden gestimuleerd. De doorwerking van biodiversiteitsdoelstellingen in streek- en bestemmingsplannen zal worden gestimuleerd.

Actie NMW 2

Op basis van de gedefinieerde biodiversiteitsdoelen en indicatorsoorten buiten de EHS, en inzicht in de eisen die het behoud hiervan stelt aan habitat en milieukwaliteit zal nader invulling worden gegeven aan het natuurbeleid buiten de EHS.

Het milieubeleid (Nationaal Milieubeleidsplan 2, 1994) kent naast het generieke beleid ook het gebiedsgericht beleid. Daar het generieke milieubeleid naar verwachting onvoldoende zal zijn om het behoud van ecosystemen binnen de EHS te garanderen zijn aanvullende gebiedsgerichte maatregelen noodzakelijk. Deze zijn met name gericht op de thema's verdroging, verzuring en vermesting. De realisatie van de doelstellingen van het Natuurbeleidsplan, zoals behoud, herstel en ontwikkeling van de natuurdoeltypen binnen de EHS, zijn richtinggevend voor de prioriteitsstelling bij het treffen van maatregelen.

Door het RIVM is met behulp van recent ontwikkelde modellen onderzoek gedaan naar de relatie tussen het behoud van prioritaire natuurdoeltypen en milieukwaliteit. Door deze analyse kan nader aangegeven worden welke eisen het behoud en de ontwikkeling van de (prioritaire) natuurdoeltypen stellen aan milieucondities, en welke aanvullende gebiedsgerichte maatregelen gewenst zijn.

Actie NMW 3

Omdat de modellen slechts voor een beperkt aantal soortengroepen en parameters (verdroging, verzuring en vermesting) toepasbaar zijn is uitbreiding gewenst.

Mede op basis van de analyse van de gewenste milieucondities zullen ten behoeve van behoud van in (inter)nationaal opzicht belangrijke ecosystemen en soorten aanvullende gebiedsgerichte milieumaatregelen getroffen moeten worden.

Hierbij gaat het om:

- maatregelen die vanwege de dreiging van een irreversibele situatie eerder dienen te worden getroffen dan in het generieke beleid is voorzien;
- verdergaande maatregelen om bijzondere milieukwaliteitsdoelstellingen gericht op belangrijke ecosystemen en soorten te realiseren;
- lokale maatregelen waaraan in het generieke beleid geen aandacht wordt besteed vanwege het lokale karakter van de maatregelen.

Actie NMW 4

De uitvoering van het gebiedsgericht beleid, gericht op behoud en ontwikkeling van de (prioritaire) natuurdoeltypen, zal onder andere met behulp van de Kaderregeling worden versterkt. Hierbij wordt toegewerkt naar externe integratie van het natuurbeleid in andere beleidsvelden en naar verdergaande bundeling van de interdepartementale financieringsstromen.

Het ruimtelijk beleid is gericht op het bevorderen van zodanige ruimtelijke condities dat onder andere de diversiteit, samenhang en duurzaamheid van het fysieke milieu zo goed mogelijk worden gewaarborgd. Voor het landelijk gebied zijn ontwikkelingskoersen aangegeven die gericht zijn op het geleiden van veranderingen in het landelijk gebied met het doel de ruimtelijke kwaliteit te behouden of te vergroten. Toekomstwaarde, gebruikswaarde en belevingswaarde zijn de elementen die samen de ruimtelijke kwaliteit bepalen.

Voor het behoud en herstel van de biodiversiteit zijn vooral de gebieden met de groene koers interessant. Binnen deze gebieden is het beleid gericht op behoud en ontwikkeling van natuurlijke ecosystemen en op herstel van ecologische relaties. Ook is het beleid in deze gebieden gericht op het optimaliseren van de hydrologische omstandigheden voor de ecosystemen (zie pag. 23, deel 4, PKB Ruimtelijk Beleid).

De Derde Nota Waterhuishouding (NW3) en de Evaluatienota Water (ENW) zijn gericht op integraal waterbeheer. De aandacht gaat, naast het behoud van droge voeten, vooral uit naar gezonde watersystemen die een duurzaam gebruik garanderen. Voor de verschillende watersysteemttypen zijn streefbeelden geformuleerd, waarbij de ecologische component een belangrijke rol speelt. Voor de toetsing van de voortgang van het waterhuishoudkundige beleid aan deze streefbeelden wordt voor verschillende watersystemen de Algemene Methode voor OEcologische BESchrijving (AMOEBE) gehanteerd. AMOEBE brengt de ontwikkeling van een aantal indicatorsoorten en doelsoorten in beeld en vormt als zodanig de toetssteen voor de ontwikkeling van de biologische diversiteit van watersystemen.

In de ENW is een zwaar accent gelegd op het anti-verdrogingsbeleid. Waar in Nederland natuurwaarden in belangrijke mate zijn gekoppeld aan wetlands, andere aquatische ecosystemen en vochtafhankelijke terrestrische ecosystemen, levert het waterbeleid hierdoor een belangrijke bijdrage aan het behoud van biologische diversiteit in natuurgebieden waarvoor Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid heeft.

De komende periode zal Nederland op basis van het vigerende nationaal beleid gericht op integraal waterbeheer een actieve bijdrage leveren aan de internationale discussies inzake onder andere de instelling van beschermde gebieden (Noordzeeministers-conferentie en in EU-verband) en betreffende zee- en kustecosystemen (Trilaterale Samenwerking inzake de Bescherming van de Waddenzee, Commissie Duurzame

Ontwikkeling, Conferentie van Partijen Biologische Diversiteit en United Nations Conference on the Law Of the Sea).

De Nota Zee- en Kustvisserij heeft tot doel het bevorderen van een verantwoorde visserij en een evenwichtige exploitatie van de visbestanden. Daarbij wordt rekening gehouden met andere functies, waaronder natuurbeheer. Duurzaam visstandbeheer, als onderdeel van integraal waterbeheer, is dus gericht op behoud van biologische diversiteit van het totale aquatische ecosysteem en op een visserij die op lange en korte termijn economisch rendabel is.

Er bestaan twijfels of de lagere levensvormen door het huidige (generieke) beleid voldoende worden beschermd. Lagere levensvormen faciliteren essentiële levensprocessen zoals fotosynthese, stromen van materie en energie, stabiliteit van klimaat, bodemvorming e.d.. Deze processen bepalen het draagvermogen van het milieu, leveren de voorwaarde voor de ontwikkeling van hogere vormen van biologische diversiteit (natuurwaarden) en vormen de basis voor de gebruiksmogelijkheden van het milieu voor de mens. Dit wordt aangeduid als "life support system".

In het Nationaal Milieubeleidsplan 2 is aangegeven dat een beleidsstandpunt zal worden opgesteld over de eisen die het behoud van biologische diversiteit stelt aan de kwantiteit, kwaliteit en ruimtelijke structuur van bodem, water en lucht. De aandacht zal mede worden gericht op de functionele waarden van biologische diversiteit en op de rol van het life support system.

Actie NMW 5

Parallel hieraan zal op korte termijn door terreinregistratie meer zicht moeten komen op de verborgen soorten, de zogenaamde cryptobiota.

Het Nederlandse consumptie- en produktiegedrag (zoals consumptie en export van agrarische produkten, gebruik van hout) heeft veelal tevens grote invloed op de biologische diversiteit elders in de wereld.

Actie NMW 6

Er zal nader geanalyseerd moeten worden welke Nederlandse activiteiten in hoge mate schadelijk zijn voor de biologische diversiteit in binnen- en buitenland.

THEMA 2 - BIOLOGISCHE DIVERSITEIT IN AGRO- PRODUKTIE PROCESSEN

Inleiding

Biologische diversiteit vormt de basis van alle duurzame levensprocessen, zowel in de natuur als voor levende organismen die de mens gebruikt voor haar bestaan. Biologische diversiteit in planten en dieren heeft de mens in staat gesteld wilde soorten te domesticeren tot gewassen en landbouwhuisdieren die beter voldoen aan de behoefte voor voedsel en andere grondstoffen. Deze processen zijn in gang gezet toen de mens overging van jagen en verzamelen tot het bedrijven van landbouw zo'n 12000 jaar geleden. Hiermee is de rol van de mens in de natuur ingrijpend gewijzigd. De mens is in toenemende mate de natuur gaan beheersen.

Voor de verdere ontwikkelingen is de mens nog steeds afhankelijk van biodiversiteit, zowel in de plantaardige en dierlijke produktie als in (agro)industriële produktieprocessen. Tegelijkertijd vormen die ontwikkelingen een directe en toenemende bedreiging voor het voortbestaan van de nog aanwezige biodiversiteit, zowel in de natuur als in de plantaardige en dierlijke produktie in de meest brede zin van het woord.

De biologische diversiteit van traditionele landbouwsystemen bestaat over het algemeen uit een combinatie van gewassen en genetisch variabele landrassen. Tussen en binnen gewassen treedt voortdurend natuurlijke selectie op. Ook de mens selecteert: omgevingsfactoren worden aangepast om oogstzekerheid en duurzaamheid te bewerkstelligen.

Sinds het ontstaan van de landbouw zijn gewassen en landbouwhuisdieren uit hun oorsprongsgebieden over grote delen van de wereld verspreid in een continu proces van aanpassing aan nieuwe natuurlijke omgevingsfactoren en aan menselijk gebruik. Het resultaat is een veelheid van genetisch variabele en van elkaar verschillende landrassen, vaak gekenmerkt door lokaal specifieke aanpassingen. Zoals in de natuur werd en wordt ook in de traditionele landbouw genetische diversiteit op een natuurlijke wijze instandgehouden. Genetische diversiteit is de strategie waarmee deze systemen tot natuurlijke evenwichten komen met hun omgeving: bodem, water, klimaat, ziekten en plagen. Gebieden waar de traditionele landbouwsystemen nog voorkomen, vormen dan ook een belangrijke bron van genetische diversiteit.

De intrede van de moderne landbouw (waarbij inbegrepen de veeteelt) vormt een keerpunt voor het gebruik van biologische diversiteit. In plaats van aanpassing van het gewas aan haar omgeving, worden met moderne landbouwmethoden de omgevingsfactoren aangepast aan de behoeften van het gewas: bodemvruchtbaarheid via kunstmest, waterbehoefte via irrigatie, regulatie van de grondwaterstand en bodembewerking. De rol van boeren en boerinnen bij het instandhouden en ontwikkelen van landrassen is overgenomen door de institutionele en commerciële plantenveredeling en dierfokkerij als toegepaste wetenschap van de genetica. Oogstzekerheid wordt in de moderne landbouw veiliggesteld met externe middelen. Maximalisatie van het genetisch produktiepotentieel van gewassen voert de boventoon. Genetisch variabele landrassen zijn daarom vervangen door moderne, hoog veredelde en genetisch meer uniforme variëteiten. Het gevolg is verlies van genetische diversiteit in het oorspronkelijke materiaal, tenzij additionele maatregelen voor het behoud daarvan worden genomen.

De nog aanwezige genetische diversiteit van gewassen en landbouwhuisdieren kan op twee manieren in stand worden gehouden:

- a) "in situ" (op locatie) in de natuurlijke omgeving waar genetische variatie (nog) voorkomt, veelal in traditionele landbouwsystemen en voor wilde verwante soorten in natuurlijke ecosystemen en
- b) "ex situ", buiten de natuurlijke habitat waarbij met name gedacht kan worden aan genenbanken, werkcollecties en microbiële cultuurcollecties.

Het voordeel van behoud in situ is het continue optreden van voortgaande evolutie via natuurlijke aanpassingen en via menselijke selectie. De moderne landbouw vervangt echter in toenemende mate de traditionele landbouw, met ingrijpende gevolgen voor de lokale bevolking en het behoud van lokaal aanwezige biologische diversiteit. Ex situ behoud door bemonstering van de nog aanwezige genetische diversiteit is dan ook noodzakelijk als een soort vangnet, zelfs in gebieden waar genetische diversiteit nog in situ aanwezig is.

Overigens zijn de laatste jaren in onze moderne landbouw aanzienlijke inspanningen gepleegd om de inzet van externe middelen waaronder gewasbeschermingsmiddelen zoveel mogelijk te reduceren. Ook de biologische en ecologische landbouw staan hierbij in toenemende mate in de belangstelling. De effecten hiervan zijn vooralsnog beperkt. Zij illustreren echter een toenemend besef, en Nederland is daar een sprekend voorbeeld van, dat er grenzen zijn aan de mate waarin natuurlijke omstandigheden dienstbaar kunnen worden gemaakt aan economische eisen van produktiviteit. Een milieuvriendelijker landbouw vergt aanpassingen, ook in de wijze waarop genetische diversiteit wordt gebruikt. Hetzelfde geldt in wezen voor herstel van natuurlijke ecosystemen. Het is niet voldoende om de fysische milieufactoren bodem en water te herstellen, maar ook om ervoor te zorgen dat er voldoende genetische diversiteit aanwezig is, zowel binnen als tussen soorten in de desbetreffende ecosystemen, om te komen tot (meer) natuurlijke aanpassingen en evenwichtsituaties.

Nederland heeft met de VS, Japan en Frankrijk internationaal een vooraanstaande positie in de plantenveredeling, zaaizaadindustrie, biotechnologische industrie en in de veredeling van landbouwhuisdieren: rundvee, varkens en pluimvee. Ook de visserij is voor Nederland van betekenis. Nederland heeft dus een groot economisch belang bij de beschikbaarheid van genetische diversiteit en is daarmee medeverantwoordelijk voor het behoud daarvan. Van alle gewassen die in ons land worden verbouwd en/of veredeld liggen de nog bestaande centra van diversiteit buiten de landsgrens, zelfs meestal op andere continenten. Dierfokkerij-instellingen werken veelal met materiaal waarvan de oorsprong in Europa en Azië ligt.

Nationale soevereiniteit en eigendom

Voorafgaand aan de totstandkoming van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit waren over genetische diversiteit reeds internationale afspraken en regelingen vastgelegd, verwoord in de FAO Undertaking on Plant Genetic Resources (FAO, Rome 1983). De Undertaking maakt deel uit van een mondiaal systeem voor de conservering en het duurzaam gebruik van de genetische diversiteit die van belang is voor landbouw en voedselvoorziening. De FAO Undertaking betreft momenteel alleen voedsel- en industrieplanten. Een overweging is om hieraan ook toe te voegen de genetische diversiteit die van belang is voor veeteelt, visserij en bosbouw. Momenteel wordt de Undertaking aangepast aan het Verdrag met als streven die aanvaard te krijgen als protocol en annex. Centraal punt is dat de FAO Undertaking uitgaat van

het principe dat Genetic Resources for Agriculture (GRFA in de terminologie van de FAO) een erfenis van de mensheid zijn, terwijl het Verdrag inzake Biologische Diversiteit uitgaat van het principe van nationale soevereiniteit. Dit verschil heeft verregaande consequenties voor de toegankelijkheid tot genetische diversiteit wereldwijd en voor het mondiale behoud daarvan.

Complementair aan het Verdrag is een resolutie aanvaard over de relatie tussen het Verdrag en het bevorderen van duurzame landbouw. De resolutie onderkent dat er verschillen zijn tussen natuurlijke biologische diversiteit en Genetic Resources for Agriculture, waar het gaat om zowel behoud, duurzaam gebruik als een eerlijke verdeling van de voordelen. Aanvullend op het Verdrag zijn er multilaterale afspraken nodig om in het belang van de wereldvoedselvoorziening brede toegang tot genetische diversiteit te bevorderen.

Het gaat om:

- eigendom van en toegang tot ex situ collecties bijeengebracht voor de inwerking-treding van het Verdrag en
- de kwestie van "Farmers' Rights" gedefinieerd door de FAO als "Rechten voortkomend uit bijdragen van boeren in het verleden, heden en toekomst bij de instandhouding, verbetering en het beschikbaar stellen van genetische diversiteit".

Doelstelling

Formuleren van een nationaal beleid gericht op een evenwichtig complex van activiteiten voor in situ en ex situ behoud en duurzaam gebruik van planten, dieren en (waar noodzakelijk) micro-organismen.

Uitwerking

Het Nederlandse beleid richtte zich tot nu toe op het bereiken van een internationale aanpak van het behoud van genetische diversiteit, zowel binnen de EU als mondiaal. Uitgangspunten zijn eigenbelang, maar ook de overtuiging dat geen land zelfvoorzienend is of kan zijn in het veiligstellen van haar behoefte aan genetische diversiteit nu en in de toekomst. Dit is verwoord in de taakopdracht van het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN-CPRO, Dienst Landbouwkundig Onderzoek, LNV), als de centraal verantwoordelijke instelling binnen Nederland voor genetische diversiteit van belang voor land- en tuinbouw.

Er is een Stichting Genenbank voor Landbouwhuisdieren opgericht door het bedrijfsleven met steun van de overheid. De Stichting heeft tot doel het bewaken en bewaren van de genetische variatie bij landbouwhuisdieren in Nederland. Daarnaast is er de Stichting Zeldzame Huisdierrassen die zich richt op het beschermen en instandhouden van levende have.

Ten behoeve van de bosbouw zijn collecties aangelegd van verschillende boomgewassen. De genetische diversiteit in bosaanplanten is (waarschijnlijk) beperkt. De instandhouding van genetische diversiteit ten behoeve van de bosbouw krijgt nog onvoldoende aandacht. In de visserij vormt de genetische diversiteit reeds vele jaren een belangrijk aandachtspunt.

De voornaamste gebruikers van genetische diversiteit in Nederland zijn het veredelingsbedrijfsleven en onderzoeksinstituten. De behoeften van het bedrijfsleven zijn echter beperkt en worden bepaald door lopende veredelingsprogramma's. Dit geldt ook voor de instandhouding van door het bedrijfsleven voor dat doel opgebouwde werkcollecties. Duurzame beschikbaarheid en behoud van genetische diversiteit wordt internationaal gezien als een lange termijn belang voor de samenleving en de wereldvoedselvoorziening in het algemeen en dus als een verantwoordelijkheid van de overheid. Dit uitgangspunt wordt versterkt door het Verdrag inzake Biodiversiteit. Behoud van genetische diversiteit behelst dus voor wat betreft Nederland een mix van activiteiten:

In situ conservering

De Nederlandse flora telt veel soorten die verwant zijn aan voor de mens nuttige planten. Economisch gezien is er echter voornamelijk in grassen sprake van natuurlijke biologische diversiteit die kan worden aangemerkt als genetische hulpbron. Onderzoek heeft uitgewezen dat onder de bestaande omstandigheden genetische erosie nauwelijks optreedt. Behoud en beheer van natuurlijke graslanden blijft ook voor dit doel een belangrijk aandachtspunt in het beleid. Ook is aandacht nodig voor nog lokaal aanwezige vruchtbomen, voor huisdierrassen en de nog aanwezige genetische diversiteit van houtige soorten.

Ex situ conservering

In een overwegend moderne landbouw wordt genetische diversiteit niet meer op natuurlijke wijze instandgehouden. Voortdurende beschikbaarheid hiervan vergt daarom een aantal maatregelen, zowel uit economische overwegingen als om te voldoen aan het Verdrag inzake Biodiversiteit.

Actie BAP 1/2

Voor een nationaal beleid zijn van belang:

- regelingen betreffende onderhoud, beschikbaarheid en gebruik van genetische collecties, zowel nationaal als internationaal;
- de juridische status van de Nederlandse genenbank (CGN-CPRO/DLO) in samenhang met botanische tuinen, particuliere collecties (bedrijfsleven, particuliere stichtingen) en IBN-DLO, en in de veeteelt de Stichting Genenbank voor Landbouwhuisdieren, het DLO-Instituut voor Veehouderij en Diergezondheid (ID/DLO) en dierentuinen;
- vorm en inhoud van Nederlandse bijdragen aan de instandhouding van genetische diversiteit, met name in oorsprongsgebieden;
- operationaliseren van de zogenaamde Farmers' Rights;
- systematiek van het financieel mechanisme behorend bij het behoud van genetische diversiteit, zowel nationaal als wat betreft steun aan internationale activiteiten;
- standpuntbepaling betreffende intellectuele eigendomsregimes (kwekersrecht, patentrecht) voor zover van toepassing of met consequenties voor de beschikbaarheid van genetische diversiteit, mede als onderdeel van de GATT.

THEMA 3 - BELEID OP HET INTERNATIONALE VELD

Inleiding

Het Verdrag is een belangrijk internationaal juridisch instrument om te komen tot duurzame ontwikkeling. Het verdrag is in zoverre uniek dat het behoud, duurzaam gebruik en het verdelingsvraagstuk met betrekking tot alle vormen van biologische diversiteit in samenhang benadert. Daarbij is het Verdrag gericht op het stimuleren van concrete maatregelen, zowel in internationale als nationale kaders. Een goede koppeling van het internationale en nationale beleid (doeleinden, actierichtingen en actoren) is cruciaal voor de realisatie van het Verdrag.

Doelstelling

De Nederlandse regering zal bijdragen aan de verdere ontwikkeling en uitwerking van het Verdrag als integraal kader voor biologische diversiteit (beleidsmaatregelen, juridische regelgeving en kennis- en informatie-uitwisseling). De actieve rol die Nederland internationaal vervult gericht op het versterken van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit zal worden voortgezet. Ook zal Nederland invulling geven aan de doelstelling van het Verdrag om te komen tot een billijke verdeling van de voordelen gekoppeld aan het gebruik van biologische diversiteit, met name door middel van het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking, internationale handel, toegang tot genetisch materiaal (thema 2), informatie- en kennisuitwisseling (thema 4) en technologie-uitwisseling (thema 5).

Het Verdrag vormt tevens de basis om op het gebied van biologische diversiteit de samenhang tussen nationaal beleid en internationale ontwikkelingen te versterken. De uitwerking zal veelal plaats kunnen vinden binnen bestaande kaders.

Uitwerking

Actie I 1

Gelet op de doelstelling zal maximale doorwerking van het Verdrag worden nagestreefd in alle relevante multilaterale en bilaterale kaders, inclusief conventies. Per kader zal worden vastgesteld welk aspect van het Verdrag bijzondere aandacht verdient, en op welke wijze, door wie (ministeries, ambassades, onderzoek, maatschappelijke groeperingen) en wanneer het betreffende aspect vanuit Nederland het beste naar voren kan worden gebracht (actieve natuur-, milieu- en waterdiplomatie zoals thans voor andere onderwerpen dan biologische diversiteit al het geval is). Daarnaast zal Nederland stimuleren dat het secretariaat van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit een expliciete afstemming en samenwerking met andere relevante natuur-, milieu- en waterverdragen vormgeeft.

Actie I 2

De EU heeft evenals haar lidstaten (m.u.v. België en Ierland) het Verdrag geratificeerd. Dit vormt een impuls voor de integratie van de doelstelling van het Verdrag binnen het EU-beleid, in het bijzonder het natuur-, milieu-, water-, landbouw- en regionaal beleid. In EU-verband zal tevens met kracht een op duurzaamheid gericht mondiaal visserijbeleid worden nagestreefd.

Nederland zal bij de Europese Commissie aandringen op een spoedige implementatie van de Verdragsdoelstellingen door middel van de ontwikkeling van expliciet beleid met betrekking tot biologische diversiteit. Dit zal worden meegenomen bij de herziening van het 5^e Milieu-Actieplan.

- Actie I 3* Bijzondere aandacht bij de doorwerking van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit in bilateraal kader krijgen de duurzame ontwikkelingsverdragen met Benin, Bhutan en Costa Rica. In overleg met deze landen zal worden gezien welke thema's zich lenen voor verdere gezamenlijke uitwerking. Uitgangspunten daarbij zijn wederkerigheid en maatschappelijke participatie.
- Actie I 4* Ten aanzien van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit zal het internationaal natuur- en bosbeleid van de Nederlandse regering worden versterkt, waartoe op korte termijn een notitie zal worden opgesteld. De aandacht gaat onder andere uit naar de ontwikkeling van een Pan-Europese Strategie voor Biodiversiteit en Landschap door de Raad van Europa ten behoeve van de Milieuministersconferentie in Sofia (1995) en als onderdeel van deze Strategie de realisatie van een Europees Ecologisch Netwerk (EECONET), bilaterale samenwerking met een aantal Midden- en Oosteuropese landen en het beleid inzake wetlands en bossen. Op basis van de Nota Dynamiek en Vernieuwing zal verder prioriteit worden gegeven aan de integratie van natuurbeheer in andere sectoren, zoals landbouw, visserij, toerisme, handel en ontwikkelingssamenwerking.
- Actie I 5* Conform het Bosbeleidsplan zal Nederland blijven pleiten voor een Bossenconventie, met als doel te komen tot behoud en duurzaam gebruik van alle bossen. Dit dient ter versterking van het beleid inzake tropische bossen, zoals vastgelegd in het regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud, en een verdergaande ontwikkeling van het beleid inzake behoud en duurzaam gebruik van alle andere bossen.
- Met name op basis van de recente internationale discussie over een internationaal juridisch instrument op het gebied van alle typen bossen zal worden geanalyseerd wat de bijdrage zou kunnen zijn vanuit het Biologische Diversiteitsverdrag.
- Nederland is voorstander van de toepassing van biotechnologie in het kader van duurzame ontwikkeling en hecht sterk aan adequate veiligheidsmechanismen bij de toepassing van biotechnologie. In Nederland is hiervoor regelgeving vastgesteld op grond van EG richtlijnen.
- Nederland wil actief bijdragen aan internationale samenwerking op het gebied van veiligheid in biotechnologie en zal zich onder andere inzetten voor de totstandkoming van een internationaal juridisch bindend instrument inzake de veiligheid van biotechnologie (uit de oogpunten van veiligheid, gelijkwaardigheid van landen bij de benadering van risico's en het voorkomen van oneigenlijke handelsbarrières). Gezien de praktijkervaring met EG richtlijnen zal grondig moeten worden overwogen welk instrument daartoe het meest geëigend is, bijvoorbeeld een protocol onder het Verdrag inzake Biologische Diversiteit.
- Actie I 6* Gebaseerd op de ervaring dat de onderhandelingen over een dergelijk instrument jaren in beslag kunnen nemen zal Nederland tevens actief bijdragen aan directe actie in de vorm van 'capacity building' en het vaststellen van internationale technische richtlijnen. Dergelijke richtlijnen kunnen op de lange termijn tevens een praktisch hulpmiddel zijn voor de uitvoering van een eventueel tot stand gebracht bindend instrument.
- Actie I 7* Nederland streeft naar integratie van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit in het wereldhandelsbeleid (GATT/WTO). Nederland heeft via het internationale handelsverkeer directe en indirecte relaties met andere landen die van grote invloed zijn op het behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit in die landen. Dit zal nader in kaart worden gebracht. Ook zal worden getracht om de

activiteiten van Nederland in het buitenland (overheid, bedrijfsleven, NGO's) die van invloed zijn op de biologische diversiteit te inventariseren, met als doel kennisgeving, informatie-uitwisseling en overleg dienaangaande te bevorderen. Vergelijkbare onderzoeken zullen in internationaal verband worden gestimuleerd.

Actie I 8

De in gang gezette integratie van biologische diversiteit in het beleid van de Nederlandse regering inzake ontwikkelingssamenwerking zal verder worden geoperationaliseerd. De aandacht zal tevens gericht zijn op de activiteiten van het Global Environment Facility als financieringsmechanisme om de doelen van het Verdrag in ontwikkelingslanden te realiseren.

Actie I 9

Uit recent OESO onderzoek blijkt dat, zowel in Nederland als in andere landen, nauwelijks ervaring is opgedaan met het inzetten van economische instrumenten specifiek ten behoeve van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit. Nagegaan zal worden of een ontwikkeling en inzet van economische instrumenten specifiek gericht op gebied van biologische diversiteit mogelijk en effectief is. Hierbij zullen de ervaringen met bestaande economische instrumenten op het gebied van natuur- en milieubeleid, die eveneens positieve gevolgen op biologische diversiteit hebben, worden meegenomen.

Actie I 10

Daarnaast zijn er economische instrumenten met een negatief effect op biologische diversiteit, welke zullen worden geïnventariseerd in het kader van actie NMW 6. Gebruik zal worden gemaakt van de resultaten van de OESO-expert groep die op dit gebied is ingesteld.

Tenslotte zal worden nagegaan wat het belang van economisch waarderen van biologische diversiteit is. Er zal worden nagegaan hoe de biodiversiteit in economische termen te beschrijven is.

Overige activiteiten met een belangrijke internationale dimensie

Voor de activiteiten op het vlak van internationaal behoud en duurzaam gebruik van genetisch kapitaal wordt verwezen naar thema 2. Ook het kennisbeleid en de activiteiten inzake evaluatie en monitoring van biologische diversiteit kennen een belangrijke internationale dimensie (zie thema 4). Nederland pleit voor brede uitwisseling van informatie, kennis en expertise op het vlak van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit. Voorts gaat artikel 16 van het Verdrag in op technologie-overdracht. Verwezen wordt naar het thema technologie en uitwisseling van informatie.

THEMA 4 - KENNISBELEID EN MONITORING

Inleiding

In het Verdrag wordt expliciet ingegaan op kennisbeleid en monitoring. Verdragsluitende Partijen dienen bestanddelen van de biologische diversiteit te benoemen en te monitoren (artikel 7). Tevens dienen ze processen en activiteiten met nadelige gevolgen voor de biologische diversiteit te inventariseren en te monitoren. Er dienen onderzoeksprogramma's te worden opgezet en er dient onderzoek te worden bevorderd en gestimuleerd dat bijdraagt tot het behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit (artikel 12).

Ook wordt in het Verdrag aandacht gevraagd voor repatriëring van kennis en informatie. Hieraan wordt aandacht besteed in thema 5.

Het behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit vergt veel kennis op landschaps-, ecosysteem, soorten- en genetisch niveau:

- taxonomische, biogeografische en ecologische kennis van soorten en ecosystemen;
- inventarisatie en evaluatie van de biologische diversiteit door middel van geregelde metingen (biomonitoring);
- wetenschappelijk verantwoorde opslag en collectiebeheer;
- beleidsindicatoren gericht op beschermingsstrategieën en op duurzaam gebruik;
- analyse van trends;
- formuleren van toekomstverkenningen (scenario's) ten aanzien van de ontwikkeling van ecosystemen en soorten; voor het formuleren van toestandsbeschrijvingen en toekomstverkenningen is kennis noodzakelijk van alle eerder genoemde aandachtspunten.

Doelstelling

Hoofddoel is te komen tot vernieuwing van en afstemming tussen onderzoekprogramma's, en tot een samenhangende monitoring en analyse van de ontwikkeling van de biologische diversiteit in Nederland, met het oogmerk te komen tot adequate beleidsgerichte toekomstverkenningen op het gebied van biodiversiteit, binnen en buiten de ecologische hoofdstructuur. Belangrijk hierbij is een goede wisselwerking tussen onderzoek en beleid, gericht op behoud, herstel en ontwikkeling, alsmede het duurzaam gebruik van biologische diversiteit. Bij de uitwerking zal waar noodzakelijk een relatie worden gelegd met het internationale onderzoek en zal worden gekeken naar de internationale betekenis van het Nederlandse onderzoek naar de biologische diversiteit.

Nevendoelen zijn verder te komen tot veiligstelling en optimalisatie van het collectie- en databeheer in Nederland, en de bevordering van de repatriëring van kennis en informatie naar ontwikkelingslanden.

Uitwerking

De doelstelling wordt langs vier samenhangende hoofdlijnen uitgewerkt:

1. onderzoeksprogrammering;
2. onderzoek;
3. toekomstverkenningen en beleidsevaluaties, en
4. biomonitoring, databeheer en collectiebeheer.

In Nederland bestaat dankzij een jarenlange onderzoekstraditie reeds een uitgebreid netwerk van terzake relevante activiteiten. De meeste acties dragen daarom het karakter van verbeterde afstemming en gerichte stimulering. De recente bezuinigingen op het budget collectiebeheer, voor natuur- en milieu-onderzoek nopen de departementen daarbij tot een scherpe prioritering.

Hoofdlijn 1 - Onderzoeksprogrammering

Onderzoek gerelateerd aan biologische diversiteit is bij uitstek een thema waarvoor afstemming en coördinatie in nationaal en internationaal verband vereist is.

Uitgangspunt daarbij is op internationaal niveau het commitment dat Nederland tijdens de UNCED is aangegaan en op nationaal niveau de vertaling in documenten zoals NMP2, NBP en NW3.

Actie KM1

Allereerst zal worden verkend welke bestaande kennis en inzicht aanwezig is van de (a)biotische factoren die het behoud van de biologische diversiteit bepalen.

Met name is inzicht nodig in de eisen die voor het behoud en duurzaam gebruik van de biologische diversiteit worden gesteld aan de kwaliteit, kwantiteit en ruimtelijke structuur van bodem, water en lucht (NMP actiepunt N59).

De Raad voor het Milieu- en Natuuronderzoek is gevraagd hierover advies uit te brengen en een onderzoeksprogrammering op te zetten. Het advies zal eind 1995 gereed zijn en bijdragen aan verdere actie en programmering. In deze programmeringsstudie dient afstemming plaats te vinden met de onderzoeksprogrammeringen, zoals die in het kader van het milieu- en natuurplanbureau worden opgesteld.

Daarnaast is versterking van de fundamentele kennisbasis over de aard, omvang en functie van ecosystemen dringend gewenst. De Commissie Overleg Sectorraden (COS) tast momenteel de mogelijkheden af van een gezamenlijke programmeringsstudie hieromtrent door de meest betrokken sectorraden (RMNO, NRLO en RAWOO). Ook opleiding en onderwijs, met name voor de behoeften van ontwikkelingslanden, verdient hierbij aandacht.

In combinatie met het RMNO-advies ter voorbereiding op NMP actiepunt N59, en met andere relevante adviezen (waaronder het advies van de commissie

Collectiebeheer, het actieplan voor Europese samenwerking in de taxonomie (RHHB, mei 1995) en de Global Biodiversity Assessment van UNEP) ontstaat op deze wijze een integrale benadering van het onderzoek naar biodiversiteit.

Dit geheel zou moeten resulteren in een breed gedragen stimuleringsprogramma.

Hoofdpijn 2 - Onderzoek

De vakinhoudelijke programmering en uitvoering van onderzoek ontwikkelt zich binnen instituten en onderzoeksscholen.

Actie KM2

Het overheidsbeleid is gericht op het aanreiken van gewenste strategische hoofdpijnen voor een dergelijke programmering, voortvloeiend uit adviezen zoals hierboven beschreven, teneinde de doelstellingen voor dit thema te realiseren. Verder stimuleert de overheid de samenwerking en bundeling van onderzoek op het gebied van biodiversiteit.

Daarbij spelen de volgende lijnen een rol:

Nationaal:

- a. Door de onderzoeksinstituten van LNV, VROM en V&W worden diverse onderzoeksprogramma's uitgevoerd, waarbij onder andere indicatoren worden benoemd, bouwstenen voor meetnetten van biota en abiotische factoren worden ontwikkeld, en correlatief en causaal-analytisch onderzoek naar de effecten van processen en activiteiten op de diversiteit wordt uitgevoerd. Dergelijk onderzoek levert bouwstenen voor trend- en scenario-analyses.
In het onderzoek wordt ook aandacht besteed aan genotypen die direkt of indirect economische betekenis hebben (volgens een conservatieve schatting heeft tenminste een kwart van de flora van de Nederlandse vaatplanten potentieel een dergelijke betekenis). Een deel van dit onderzoek vindt plaats in Europees verband, of zal in dat verband plaats gaan vinden.
Door DLO en RIVM zullen, in aanvulling op deze lopende programma's, één of meerdere samenhangende onderzoeksprogramma's worden ontwikkeld naar het meten, schatten en interpreteren van biologische diversiteit, waaronder begrepen de genetische diversiteit. Dit gebeurt in afstemming met relevante onderzoeksgroepen en scholen. Dit programma geeft onder andere inzicht in het herstellend vermogen van populaties in relatie tot de aanwezige genetische diversiteit.

Op het gebied van onderzoeksscholen spelen de volgende activiteiten:

- b. Het taxonomisch-biogeografisch onderzoek, waarin de Onderzoeksschool Biodiversiteit een belangrijke rol vervult, en dat de laatste jaren is versterkt vanuit evolutionair perspectief, zal de programmering verdiepen en uitwerken op soort-, populatie- en genniveau. De aandacht van de Onderzoeksscholen Biodiversiteit, Functionele Ecologie en Milieuwetenschappen, Milieuchemie en -toxicologie en het Centre for Resource Studies gaat verder uit naar het functioneren van soorten in levensgemeenschappen en ecosystemen, de interactie tussen populaties van verschillende soorten, de processen die intraspecifieke variatie reguleren en de verstoringen door exploitatie en door milieugevaarlijke stoffen.
De Onderzoeksschool Produktie-ecologie, het Centrum voor Plantenveredeling en Reproductie-onderzoek en het Centrum voor Genetische bronnen Nederland, richten zich vooral op gecultiveerde en geëxploiteerde soorten en hun wildvormen (o.a. genenvoorraden), en op de abiotische bodemkundige en agronomische aspecten van veredeling en teelt. Karakterisering van genetische variatie is hierbij van toenemend belang. Deze onderzoeksscholen en instituten zullen intensiever samenwerken, en zich sterker moeten richten op de vertaling van fundamentele naar toepassingsgerichte kennis ten behoeve van biologische diversiteit. De overheid zal de ontwikkeling naar meer samenwerking en integratie volgen, en waar nodig en mogelijk stimuleren.

Internationaal:

- c. Door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) is een prioriteitenprogramma "Biodiversity in disturbed ecosystems" gestart. Doel is het verkrijgen van inzicht in de relatie tussen de biodiversiteit in een levensgemeenschap en de stabiliteit van het ecosysteem.
Het interdepartementaal gefinancierde stimuleringsprogramma Tropenbos gaat de derde fase in en richt zich op het behoud en beheer van tropische regenwouden door het genereren van kennis en het ontwikkelen van methoden. Hierbij wordt tevens een bijdrage geleverd aan de opbouw van lokale onderzoekscapaciteit in ontwikkelingslanden.
- d. Internationale programma's geven belangrijke impulsen voor afstemming van onderzoek. Het DIVERSITAS-programma van de International Union of Biological Sciences (IUBS) is ontstaan uit samenwerking met het UNESCO-Man and the Biosphere programma (MAB) en het programma van de Scientific Committee on Problems of the Environment (SCOPE). Door UNEP wordt in 1995 een literatuurstudie en naslagwerk voltooid (Global Biodiversity Assessment). Nederland speelt een belangrijke coördinerende rol bij enkele van deze grootschalige internationale programma's zoals PROSEA (Plant resources of South East Asia), Flora Malesiana en het Microbial Information Network Europe.

Het Rijksherbarium heeft in mei 1995 samen met de Linnean Society of London en het Systematic Biology Network van de European Science Foundation een workshop georganiseerd met als thema "Systematics Agenda 2000- The Challenge for Europe". Tijdens deze workshop zijn voorstellen gedaan gericht op de Europese inspanning ten behoeve van onderzoek en kennisoverdracht op het gebied van Europese en tropische biologische diversiteit, als input voor de opzet van verder nationaal onderzoek en een eventueel op te zetten stimuleringsprogramma.

Voortbouwend op de nationale en internationale activiteiten dient een netwerk te ontstaan, onder andere bestaand uit de onderzoeksscholen, waarin universiteiten, NWO, KNAW- en DLO-instituten een voorname rol spelen. Dit zal moeten resulteren in samenwerking, gezamenlijke programmeringen, afstemming en krachtenbundeling tussen de verschillende instituten, onderzoeksscholen en RIVM, IKC-Natuurbeheer, RIKZ en RIZA.

Daarnaast zal de commissie Biosystematiek van de KNAW de kwaliteit van het onderzoek binnen de organisaties en instellingen op het gebied van de systematiek in Nederland beoordelen en relateren aan het belang hiervan voor internationale onderzoeksprogramma's (internationale peer review).

Hoofdpijn 3 - Toekomstverkenning en beleidsevaluatie

Het is gewenst om aan de hand van scenariostudies, toekomstverkenningen en modelleringen te evalueren of het vigerende natuur- en milieubeleid voldoet aan de doelstellingen van het Verdrag, of dat aanvullend beleid nodig is.

Actie KM3

De navolgende toekomstverkenningen en evaluaties zullen daartoe worden versterkt of uitgebreid en de samenhang zal worden vergroot:

- a. Door het IKC-natuurbeheer, de NRLO, de DLO-instituten en het RIVM worden natuur- en milieutoestandsbeschrijvingen en -verkenningen uitgebracht. Hierbij worden diverse voorspellende modelsystemen gehanteerd. Op basis van expert judgements

wordt in het project Flora en Fauna 2030 aangegeven wat de verwachtingen zijn op het gebied van verschillende groepen planten en dieren gezien het huidige milieubeleid. Het project zal uitgebreid worden met studies naar paddestoelen en bodemorganismen, vooral de cryptobiota, de minder opvallende soorten die niettemin een grote rol spelen in ecologische processen. Voor zover relevant kunnen de resultaten van dit project gebruikt worden bij bovengenoemde toekomstverkenningen.

- b. Door het RIVM (samen met IBN-DLO, SC-DLO en IKC-Natuurbeheer) zullen de modellen die zijn ontwikkeld voor de relatie tussen het voorkomen van planten en milieucondities worden uitgebreid voor andere soortgroepen en parameters (zie actie NMW 3).
- c. Indicatoren zijn ontwikkeld om zichtbaar te maken in hoeverre het beleid erin slaagt gestelde milieu- en natuurbeleidsdoelen te bereiken. Door LNV zijn beleidsparameters in de vorm van doelsoorten ontwikkeld voor het behoud van biologische diversiteit. Inmiddels wordt gewerkt aan een doorvertaling van deze parameters naar het netwerk ecologische monitoring. In dit kader is verder ook actie NMW 1 (ontwikkeling biodiversiteitsdoelstellingen buiten de EHS) van belang.

Hoofddlijn 4 - Biomonitoring, databeheer en collectiebeheer

Naarmate de overheid zich bij de operationalisering van de beleidsdoelen sterker richt op zelfsturing en -regulatie, neemt de noodzaak tot monitoring en evaluatie van de effectiviteit van het beleid toe. Voor het natuur- en milieubeleid vindt dit nu plaats door publikaties als Toestand van de Natuur, Jaarboek Natuur, Milieubalans en Milieuverkenning, CBS-publikaties en Reviews ten behoeve van OESO. Ook provincies, gemeenten en particuliere instanties zijn op dit vlak actief. Goede afstemming en ontsluiting van gegevens is dringend noodzakelijk, gericht op een goed samenhangend systeem van biomonitoring en databeheer. Modellen, meetnetten, indicatorsoorten en de biodiversiteitsdoelen van het beleid zullen meer worden gekoppeld. Monitoring van biologische diversiteit vergt een gerichte aanpak: in de breedte met een lage frequentie en voor een beperkt aantal indicatoren, in de diepte met hoge frequentie.

Actie KM4

Activiteiten voor verdere verdieping en afstemming van monitoring en databeheer zijn:

- a. De keuze van te monitoren bioindicatoren en ecosystemen vergt goede afstemming en harmonisatie van methoden, netwerkontwikkeling en gecoördineerd beheer van de monitorgegevens. De Coördinatiecommissie voor metingen van radioactieve en xenobiotische stoffen (CCRX) ontwikkelt hiervoor een breed gedragen plan.
- b. In aansluiting op de bestaande biomonitoring van aquatische ecosystemen door Rijkswaterstaat en de Waterschappen, zullen het IKC-Natuurbeheer en het RIVM een netwerk ecologische monitoring ontwikkelen, in samenwerking met andere rijksinstellingen, universiteiten, provincies, terreinbeherende organisaties en particuliere gegevensleverende organisaties. Het netwerk zal aandacht besteden aan processen die van invloed zijn op de ontwikkeling van de biologische diversiteit. Het zal vanaf 1997 operationeel zijn. Het netwerk vormt de uitwerking van het Meetnet Natuur, dat als actiepunt in het Natuurbeleidsplan is opgenomen.

- c. In internationaal verband, met name in Europa, wordt gezien op welke wijze monitoringsnetwerken en evaluatie van monitoringsgegevens met betrekking tot biologische diversiteit het beste gestalte kunnen krijgen, bijvoorbeeld gerelateerd aan EECONET (European Ecological Network), in samenwerking met het Europees Centrum voor Natuurbescherming.
- d. De (meestal elektronische) opslag en verwerking van monitoringsgegevens in geografische informatiesystemen (GIS), in nauwe relatie met het beheer van collecties, en waar mogelijk internationaal afgestemd, vraagt om afstemming en harmonisatie door het netwerk van rijksinstituten en uitvoerende meetinstituten, onder coördinatie van de CCRX.

Het in Nederland tot ontwikkeling gebrachte Expertcentre for Taxonomic Identification (ETI) werkt aan een elektronische World Biodiversity Database, op basis waarvan interactieve CD-ROM's ter beschikking worden gesteld. In internationaal verband wordt gezien welke aanvullende fondsen kunnen worden gemobiliseerd om deze internationale voortrekkersrol van Nederland te versterken. Met name de Nederlandse biologische collecties bevatten zeer veel unieke informatie die van belang is voor de tropische biodiversiteit en het natuurbeleid. Vanuit enkele instituten van de Onderzoeksschool Biodiversiteit is een voorstel gedaan voor een studie naar de mogelijkheden om deze informatie en bijbehorende expertise op een doeltreffende wijze naar de betreffende landen te 'repatriëren'. Deze, en mogelijk andere initiatieven, zullen worden betrokken bij de uitwerking van de acties uit het thema 'technologie en uitwisseling van informatie'.

Actie KM5

Bestuurlijke en financiële kaders voor beheer en toegankelijkheid van levende en niet-levende biologische collecties moeten tot stand worden gebracht. Op 12 april 1995 hebben de vier klassieke universiteiten (RuG, RUL, UU, UvA) een "reddingsplan voor de universitaire collecties en cultuurschatten" aan de Staatssecretaris van OCenW gepresenteerd. Een reactie hierop zal worden gegeven in de Cultuurnota 1997-2000 die dit najaar verschijnt. In aanvulling op bovenstaand rapport zal eind mei 1995 een commissie van de Biologische Raad van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen met een advies en aanbevelingen komen over de biologische onderzoekscollecties in Nederland. De mogelijkheid van een nationale faciliteit voor deze biologische collecties zal onderzocht worden.

THEMA 5 - TECHNOLOGIE EN UITWISSELING VAN INFORMATIE

Inleiding

Belangrijk thema in het Verdrag inzake Biologische Diversiteit vormt de toegang tot en de overdracht van technologie, alsmede de uitwisseling van informatie.

Technologie in relatie tot biologische diversiteit lijkt in beginsel aan de orde op drie velden:

- bescherming en behoud;
- duurzaam gebruik;
- biotechnologie.

De mate van vrije technologie-overdracht en vrije informatie-uitwisseling verschilt per veld en lijkt het grootst in het veld van bescherming en behoud en het geringst bij de commercieel toepasbare biotechnologie.

Uitwerking

Het Verdrag behelst de instelling van een decentraal mechanisme voor de uitwisseling van informatie, kennis en expertise op het vlak van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit (clearing-house mechanism). Het gaat primair om een makelaarsfunctie: via het mechanisme wordt aangegeven waar welke kennis voorhanden is.

Actie TU 1

Als onderdeel van dit mondiale netwerk zal Nederland een nationaal informatiecentrum instellen, dat een belangrijke coördinerende positie zal innemen in de nationale informatienetwerken. Het centrum zal worden opgezet op basis van bestaande samenwerkingsverbanden. Het IKC-Natuurbeheer heeft zich bereid verklaard de functie op zich te nemen voor de niet-gedomesticeerde dier- en plantesoorten en (half-)natuurlijke ecosystemen. Het RIVM zal een belangrijke rol kunnen vervullen in de informatie-uitwisseling met betrekking tot het abiotische milieu. Nederland is voorstander van de instelling van een vergelijkbaar centrum in Pan-Europees verband. Daarnaast zal bilaterale informatie-uitwisseling inzake biologische diversiteit van overheid, niet-gouvernementele organisaties en het bedrijfsleven worden gestimuleerd.

Ook de evaluatie en monitoring van biologische diversiteit zal in internationaal verband worden gezien (zie acties KM 3 en 4).

Artikel 16 verplicht Nederland om (maatregelen te nemen om) toegang tot en overdracht van technologie "te verschaffen en/of te vereenvoudigen" ten gunste van genetische rijkdommen leverende landen. Voorwaarden zijn dat zulks geschiedt onder erkenning van intellectuele eigendomsrechten, op onderling overeengekomen voorwaarden en met inachtneming van het internationale recht. De verplichting is gericht tot de niet-particuliere sector. Onder dezelfde voorwaarden geldt voor de particuliere sector, dat Nederland zal bevorderen dat deze sector de toegang tot, alsmede de ontwikkeling en overdracht van technologie vergemakkelijkt.

Nederland voldoet aan artikel 16 van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit door in overeenstemming met het TRIPS-Verdrag technologie-overdracht te bevorderen (en praktijken die dit proces nadelig beïnvloeden, te vermijden).

Actie TU 2

Bezien zal worden in hoeverre technologie-overdracht in de praktijk reeds plaatsvindt en welke maatregelen de overheid reeds heeft genomen om de technologie-overdracht te bevorderen. Onder andere afhankelijk daarvan kan gezien worden of het nodig en/of wenselijk is nieuwe instrumenten in het leven te roepen om de technologie-overdracht van overheidswege te bevorderen, bijvoorbeeld incentives aan de particuliere sector, zoals in het TRIPS-Verdrag wordt bedoeld.

Actie TU 3

In UNEP-kader is in 1991 een overzicht vervaardigd van zogenaamd 'transferable technologies'. Onderscheid wordt gemaakt in technologie gericht op behoud in situ, gericht op behoud ex situ, technologie gericht op duurzaam gebruik en biotechnologie. Dit overzicht is bruikbaar als kader voor nationale werkzaamheden terzake.

Technologie-uitwisseling gericht op duurzaam gebruik van biologische diversiteit betreft tevens ervaringen met betrekking tot operationalisering van het zogenaamde 'wise-use'-beginsel als effectrapportage inzake de introductie van nieuwe technieken op aspecten van biologische diversiteit. In dit licht verdient de relatie biologische diversiteit - technology assessment nadere uitwerking.

THEMA 6 - MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID EN PARTICIPATIE

Inleiding

Dit thema heeft betrekking op het bevorderen van maatschappelijke betrokkenheid en participatie van individuen en organisaties in het beleid voor behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit. Het gaat daarbij om flankerende activiteiten, die raakvlakken hebben met de voorafgaande thema's. In het Verdrag wordt op verschillende punten aandacht besteed aan participatie en mogelijk in te zetten instrumenten (o.a. artikel 10, 11 en 13), bijvoorbeeld communicatie met de bevolking en het (financieel) steunen van lokale initiatieven.

De inzet van dergelijke instrumenten zal de realisatie van de doelstellingen uit het Verdrag en dit Strategisch Plan van Aanpak bevorderen. Zo zal het inzetten van sociaal instrumentarium en publieksgerichte activiteiten het maatschappelijk draagvlak voor biologische diversiteit kunnen vergroten. Tevens levert het een bijdrage aan het verminderen van de vervreemding tussen mens en natuur.

Door middel van sociale en economische instrumenten kan het gedrag van consument en producent ten aanzien van het behoud van biologische diversiteit positief worden beïnvloed.

Doelstelling

Beoogd wordt de realisatie van de doelstellingen uit het Verdrag te bevorderen door de bevolking bij de uitvoering ervan te betrekken. De rijksoverheid zal zich hierbij richten op de explicitering van het belang van biologische diversiteit en het doen bewerkstelligen van participatie van individuen en organisaties. Participatie kenmerkt zich door het benutten van kansen om de eigen verantwoordelijkheid te nemen, zelfsturing, een actieve dialoog tussen overheid en bevolking en het geven van voorlichting. De activiteiten zullen worden uitgevoerd in nauwe relatie met het vigerend beleid (zie Formele Analyse) en de hiervoor behandelde thema's.

Uitwerking

De uitwerking richt zich op het benodigde instrumentarium. Hierbij worden drie strategische lijnen onderscheiden:

a. Natuur- en milieu-educatie en -voorlichting

Actie MBP 1/2

Binnen het onderwijs en de buitenschoolse educatie zal het thema biologische diversiteit een expliciete rol krijgen. Er zal worden aangesloten bij programma's en activiteiten die reeds lopen, zoals het Kaderplan Natuur- en Milieu-educatie (NME). Binnen de activiteitenprofielen zal het onderwerp biologische diversiteit worden aangehaakt bij de verschillende binnen- en buitenschoolse projecten die op dit moment ontwikkeld worden (bijvoorbeeld kwaliteit van de woonomgeving, consumptie en leefstijl); daarnaast worden de maatschappelijke organisaties aangesproken om in het kader van het Kaderplan-NME speciale projectvoorstellen op het gebied van biologische diversiteit te ontwikkelen.

Actie MBP 3

b. Consumenten- en produktenbeleid

Door gerichte voorlichting en demandside-management wordt de consument gestimuleerd tot een natuur- en milieuvriendelijker leef- en koopgedrag, dat sterker is gericht is op kwaliteit in plaats van kwantiteit.

Van belang is dat mensen (kwantitatief) inzicht krijgen in oorzaak-effect-relaties van hun eigen gedrag, en dat er keuzemogelijkheden voor "biodiversiteits vriendelijke alternatieven" worden aangeboden. Daarbij kan worden gedacht aan milieu- en natuurbewuster recreatiegedrag. Ten aanzien van het thema Milieu & Toerisme zullen door de overheid en betrokken marktpartijen initiatieven worden ontplooid. De succesvolle inzet van sociaal instrumentarium is bijzonder moeilijk als de individuele preferenties voor een bepaalde vorm van milieu-onvriendelijk gedrag zeer sterk zijn. Dit betekent dat de individuele preferenties vooraf geanalyseerd moeten worden, en dat het belang van de gedragsverandering op overtuigende manier aangegeven moet kunnen worden.

In het produktenbeleid zal biodiversiteit een expliciet onderdeel moeten gaan worden van de standaard uit te voeren levenscyclusanalyses. Onderzocht zal worden in hoeverre initiatieven van individuele bedrijven gestimuleerd kunnen worden. In het kader van de nota Produkt en Milieu zullen passende instrumenten worden ontwikkeld.

Bovengenoemd consumenten- en produktenbeleid zal met economisch instrumenten ondersteund worden.

c. Initiatieven in het landelijke en stedelijke gebied

Momenteel is er al een aantal initiatieven in ontwikkeling, die relevant zijn voor het behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit. In het agrarisch gebied zijn voorbeelden van coöperaties en ecologische bedrijven. In het stedelijk gebied worden talrijke initiatieven genomen mede in het kader van het NBP-project Natuur in de stad en de Visie Stedelijk Groen. Ook kan op gemeentelijk niveau een lokale Agenda 21 opgesteld worden.

Actie MBP 4

In het reguliere overleg met de VNG over de implementatie van Agenda 21 zal aan de hand van reeds lopende initiatieven en projecten als 'wijkgericht leefmilieu' worden gewerkt aan concrete stimuleringsacties, om het behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit expliciet onderdeel te laten zijn van zo'n lokale Agenda 21. Hierbij zal de in ontwikkeling zijnde Visie stadslandschappen een belangrijke ondersteuning zijn.

In toenemende mate worden door burgers en organisaties initiatieven ontwikkeld gericht op natuur- en milieubehoud. Vanuit de biodiversiteitsdoelstellingen worden deze initiatieven financieel gesteund, uit de VOGM-regeling "ontwikkeling lokale Agenda 21".

Deel II - ACTIEPROGRAMMA VAN HET STRATEGISCH PLAN VAN AANPAK BIOLOGISCHE DIVERSITEIT

1. OVERZICHT ACTIES

Op basis van deel I van dit Strategisch Plan van Aanpak Biologische Diversiteit is een aantal concrete acties geformuleerd. Deze worden in onderstaande tabel samengevat. Zoals in de inleiding is aangegeven, zijn er twee typen acties te onderscheiden:

- acties die reeds op basis van bestaande beleidskaders van start zijn gegaan, maar die explicieter zullen worden gericht op biologische diversiteit;
- (deel)acties die meer vernieuwend van karakter zijn en in dit Plan van Aanpak feitelijk voor het eerst worden vermeld. Deze (deel)acties zijn onderstreept weergegeven.

Kader B: Overzicht acties

code	naam van de actie	voortouw
NMW 1	Doelstellingen biologische diversiteit buiten EHS a. <u>biodiversiteitsdoelstellingen</u> b. doorwerking naar milieubeleid c. stimulering van doorwerking in streek- en bestemmingsplannen.	LNV, VROM
NMW 2	Duurzaam gebruik landelijk gebied versterken	LNV
NMW 3	Toepassing inzicht relatie soorten-milieuocondities	RIVM, IKC- Natuurbeheer
NMW 4	Versterking uitvoering natuurgericht milieubeleid	VROM, LNV
NMW 5	<u>Cryptobiota</u>	PGO's
NMW 6	Inventarisatie en analyse van voor biologische diversiteit in hoge mate schadelijke activiteiten	VROM
BAP 1	<u>Nationaal actieprogramma Genetic Resources for Agriculture</u>	LNV
BAP 2	Internationale positie Nederland in Genetic Resources for Agriculture	LNV
I 1	<u>Doorwerking Biologische Diversiteitsverdrag</u>	BZ/OS, LNV en VROM
I 2	<u>Integratie van biologische diversiteit in EU-beleid</u>	LNV
I 3	Biologische diversiteit in Duurzame Ontwikkelingsverdragen met Benin, Bhutan en Costa Rica	Eco-operation
I 4	Versterking internationaal natuur- en bosbeleid	LNV
I 5	Internationaal bindend kader voor bossen	LNV
I 6	Veiligheidsaspecten van biotechnologie	VROM
I 7	Internationale handel / rol Nederland in buitenland	EZ, VROM
I 8	Verdere integratie van biologische diversiteit in ontwikkelingssamenwerking	BZ/OS

I 9	Ontwikkeling economische instrumenten	VROM
I 10	Beschrijving biologische diversiteit in economische termen	VROM
KM 1	Verkenning en programmering van kennis en onderzoek a. onderzoeksprogrammering b. <u>programmeringsstudie kennisbasis</u>	RMNO RAWOO e.a
KM 2	Onderzoeksprogramma's	diverse instellingen
KM 3	Toekomstverkenning en beleidsevaluatie	LNV, VROM
KM 4	Biomonitoring en databeheer	Rijksinstituten
KM 5	<u>Collectiebeheer</u>	Cie Collectie- beheer e.a.
TU 1	<u>Uitwisseling van informatie, kennis en expertise</u>	LNV
TU 2	<u>Juridische aspecten overdracht technologie en informatie</u>	EZ
TU 3	Technology-assessment	Overheid
MBP 1	Betekenis begrip biologische diversiteit	LNV
MBP 2	Biodiversiteit in Kaderplan NME	Interimmanage- ment Kaderplan NME
MBP 3	<u>Gerichte voorlichting aan consumenten over produkten en activiteiten</u>	EZ/LNV
MBP 4	<u>Stimulering (lokale) initiatieven biologische diversiteit</u>	VROM

2. ACTOREN

De Nederlandse regering streeft, in de geest van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, een zo groot mogelijke participatie van maatschappelijk groeperingen, onderzoeksinstituten, het bedrijfsleven en individuen na. De realisatie van de voor biologische diversiteit belangrijke beleidsplannen, zoals het Natuurbeleidsplan, het Nationaal Milieubeleidsplan-2 de Derde Nota Waterhuishouding en de nota's inzake ontwikkelingssamenwerking, is nadrukkelijk niet slechts een taak voor de (rijks)overheid. Dezelfde lijn wordt ingezet voor de realisatie van de acties uit dit Strategisch Plan van Aanpak.

Bij de uitvoering van het beleid inzake biologische diversiteit zijn aldus vele tientallen instanties betrokken, die een aanzienlijk deel van de Nederlandse maatschappij vertegenwoordigen, mede door de brede strekking van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit. Op hoofdlijnen kan onderscheid worden gemaakt in de volgende typen instanties:

- overheden;
- rijksinstituten gericht op onderzoek en beleidsvoorbereiding;
- universitaire instituten;
- natuur- en milieuorganisaties;
- organisaties op het vlak van ontwikkelingssamenwerking;
- bedrijfsleven.

Deze groeperingen hebben ten dele reeds een vorm van organisatie in gang gezet gericht op het leveren van een bijdrage aan de realisatie van de doeleinden van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit. Voorbeelden zijn de samenwerking tussen het IKC-Natuurbeheer en het RIVM, het Nederlands Biodiversiteits Forum, het landelijk informatiepunt natuur- en milieu-educatie, de Onderzoeksschool Biodiversiteit en het netwerk op het vlak van genetisch materiaal. Het Rijk acht deze vanuit de diverse instanties zelf gestarte ontwikkelingen van groot belang voor een optimale communicatie en participatie met betrekking tot het beleid inzake biologische diversiteit.

Onderstaande tabel geeft per actie aan waar betrokkenheid met name aan de orde is. Waar geen "*" is aangegeven kan overigens wel sprake zijn van een bijdrage aan de actie. De komende periode zal in overleg met betrokken instanties nader worden vastgesteld welke betrokkenheid bij welke actie aan de orde kan zijn.

Kader C: Zwaartepunten betrokkenheid bij acties uit het Strategisch Plan van Aanpak Biologische Diversiteit

actie	overheid	rijksinsti- tuten	universi- teiten	natuur/ milieuorga- nisaties	OS-organi- saties	bedrijfsleven
NMW 1	*	*		*		
NMW 2	*					*
NMW 3	*	*				
NMW 4	*					
NMW 5		*	*	*		
NMW 6	*	*				
BAP 1	*	*				*
BAP 2	*	*				*
I 1	*					
I 2	*			*		
I 3	*	*		*	*	
I 4	*	*		*	*	*
I 5	*			*	*	*
I 6	*			*		*
I 7	*			*	*	*
I 8	*				*	
I 9	*					
I 10	*					
KM 1		*	*			
KM 2	*	*	*			
KM 3	*	*				
KM 4	*	*		*		
KM 5		*	*			
TU 1		*	*	*	*	*
TU 2	*					*
TU 3	*					*
MBP 1	*			*		
MBP 2	*			*		
MBP 3	*					*
MBP 4	*					*

3. UITWERKING VAN DE ACTIES VAN HET STRATEGISCH PLAN VAN AANPAK BIOLOGISCHE DIVERSITEIT

Acties biologische diversiteit in het natuur-, milieu-, ruimtelijk- en waterbeleid (NMW)

NMW 1	Doelstellingen biologische diversiteit buiten EHS
Doel	Voor gebieden buiten de EHS op vergelijkbare wijze formuleren van doelstellingen door het benoemen van ecosystemen en soorten waar natuur-, milieu- en waterbeleid zich op kunnen richten
<i>Onderdeel a</i>	<i>operationalisatie biodiversiteitsdoelstellingen buiten EHS</i>
Kader	NBP, SGR, provinciaal en gemeentelijk natuurbeleid
Actoren	<u>LNV</u> , VROM, V&W, provincies, gemeenten, waterschappen, IKC-Natuurbeheer, RIVM, Raad voor het Natuurbeheer, LONL
Instrumentarium	mede op basis van bestaande uitwerkingen bij provincies, gemeenten en waterschappen komen tot harmonisatie door middel van overleg en workshops; rapportage
<i>Onderdeel b</i>	<i>operationaliseren van biodiversiteitsdoelstellingen buiten de EHS ten behoeve van het milieubeleid, met aandacht voor lagere levensvormen en life support system</i>
Kader	NMP actie N59
Actoren	<u>VROM</u> , V&W, LNV, RIVM, IKC-Natuurbeheer, RIZA, RIKZ, IPO/provincies, gemeenten, waterschappen, natuur- en landbouworganisaties
Instrumentarium	overleg met wetenschappelijke wereld, workshops
<i>Onderdeel c</i>	<i>stimulering van de doorwerking van de onder a en b geformuleerde doelstellingen in streek- en bestemmingsplannen</i>
Kader	actualisering bestemmingsplan buitengebied, N 59
Actoren	<u>VROM</u> , LNV, V&W, gemeentes en provincies
Instrumentarium	stimuleringsinitiatieven richting gemeentes, provincies en gebiedsgerichte planvormingsprocessen (als ROM en nadere uitwerking VINEX)
NMW 2	Duurzaam gebruik landelijk gebied versterken
Doel	Mede op basis van NMW 1 zal worden gezien welke (aanvullende) beschermings- en/of beheersmaatregelen noodzakelijk zijn voor behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit buiten de EHS, rekening houdend met de gebruiksvorm die aan deze diversiteit is gerelateerd
Kader	SGR, VINEX, duurzame landbouw, NBP, NMP actie N59, Nota Dynamiek en Vernieuwing.
Actoren	<u>LNV</u> , VROM, IPO/provincies, landbouworganisaties
Instrumentarium	nader te bepalen
NMW 3	Toepassing inzicht relatie soorten-milieucondities
Doel	a. het inzicht in de relaties tussen het voorkomen van hogere planten en habitats en bijbehorende milieucondities (RIVM-modellen voor zuurgraad, grondwaterstand, stikstof) zal verder toepasbaar worden gemaakt. De bestaande RIVM-modellen zullen worden uitgebreid met andere soortengroepen (en eventueel andere parameters)

	b.	in 1996 dienen gebiedsvisies te zijn opgesteld om in 2000 het areaal voor de prioritaire natuurdoeltypen tot 205.000 ha te vergroten. Aangegeven zal worden welke maatregelen nodig zijn om de gewenste milieuecondities te realiseren. Hiertoe zal met behulp van de RIVM-modellen de gewenste (bijzondere) milieukwaliteit geoperationaliseerd worden
Kader		NMP actie N60, NBP
Actoren		<u>RIVM en IKC-Natuurbeheer</u> , RIZA, RIKZ, DGM, LNV, V&W, provincies, terreinbeheerders, waterbeheerders
Instrumentarium		RIVM-computermodellen, gebiedsvisies
NMW 4		Versterking uitvoering natuurgericht milieubeleid
Doel	a.	de beschikbare financiële middelen ter uitvoering van de Kaderregeling vanaf 1-1-1996 voornamelijk inzetten in de milieubeschermingsgebieden in het landelijk gebied. Bevordert wordt dat de provincies prioritaire gebieden aanwijzen die kansrijk zijn en die voor een belangrijk deel bescherming bieden aan de EHS. In het SGR is de Regeling gebiedsgerichte bescherming tegen verdroging genoemd. De kosten van deze regeling zullen worden afgestemd met de Kaderregeling
	b.	integratie van natuurdoelen in relevante beleidsvelden
	c.	verkenning mogelijkheden voor verdergaande bundeling van (interdepartementale) financieringsstromen in een gezamenlijk fonds
Kader		NMP actie N77, NBP, Nota Dynamiek en Vernieuwing
Actoren		<u>VROM en LNV</u> , V&W, IPO/provincies
Instrumentarium		Bijdrageregeling gebiedsgericht milieubeleid
NMW 5		Cryptobiota
Doel		Verkenning van de voor- of achteruitgaande trend van cryptobiota, in relatie tot de milieuecondities, en verkenning van de mogelijkheden voor de opzet van een registratiesysteem, gericht op leveren van een bijdrage aan het voortbestaan van de natuurlijke rijkdom aan soorten in Nederland. Gedacht wordt aan een gecomputeriseerd geografisch informatiesysteem
Kader		NMP
Actoren		<u>Particuliere Gegevensleverende Organisaties</u> , LNV, VROM, IKC-Natuurbeheer, IBN
Instrumentarium		beleidsverkenningen "Flora en fauna 2030"
NMW 6		Inventarisatie en analyse van voor biologische diversiteit in hoge mate schadelijke activiteiten
Doel		In het kader van het thema verspilling wordt in het NMP-2 actiepunt N57 genoemd: het uitwerken van beheersstrategieën voor verschillende typen voorraden, waaronder biodiversiteit. In aansluiting op dit actiepunt zal worden geïnventariseerd welke Nederlandse (binnenlandse) activiteiten (potentieel) in hoge mate schadelijk zijn voor de biologische diversiteit in binnen- en buitenland. Gedacht wordt o.a. aan productie- en consumptiepatronen
Kader		NMP-2 actiepunt N57, Verdrag
Actoren		<u>VROM</u> , BZ/OS, LNV, RMB, IUCN
Instrumentarium		verkenkend studierapport

Acties biologische diversiteit in agro-productieprocessen (BAP)

BAP 1	Nationaal actieprogramma Genetic Resources for Agriculture (GRFA)
Doel	Formuleren en operationaliseren van een nationaal actieprogramma gericht op lange termijn behoud en beheer van genetische diversiteit van belang voor plantaardige en dierlijke productie en bosbouw, zowel in situ als ex situ. Ging het vroeger om nogal exclusief wonen en landbouwproductie, nu krijgt het nieuwe landgoed een eigentijdse invulling: woon- en werkcomplexen, park met recreatieve en toeristische functies, bijzondere vormen van landbouw zoals ecologisch telen.
Kader	Strategisch Plan van Aanpak Biodiversiteit, Nota Dynamiek en Vernieuwing
Actoren	<u>DLO</u> , botanische tuinen, universiteiten, particuliere organisaties, bedrijfsleven, dierentuinen, Stichting Genenbank voor Landbouwhuisdieren
Instrumentarium	Workshop in 1995, opstellen actieprogramma, overleg
BAP 2	Internationale positie Nederland in GRFA
Doel	Formuleren en uitvoeren van beleid zowel nationaal als internationaal passend bij de internationale positie van Nederland als grootgebruiker van genetische diversiteit
Kader	EU, FAO, UNCED-uitwerking en GATT, UNEP
Actoren	<u>LNV</u> , BZ/OS, EZ, DLO instituten, bedrijfsleven
Instrumentarium	overleg

Acties internationaal (I)

I 1	Doorwerking Biologische Diversiteitsverdrag
Doel a	Volledige integratie van de doeleinden van het Verdrag in het internationale beleid
Doel b	afstemming tussen relevante natuur-, milieu- en waterverdragen
Kader	VN-organisaties (UNEP, UNDP, FAO, CSD, UNESCO, ECE), WTO/GATT, OESO, EU, Raad van Europa, ontwikkelings- en financieringsinstelling (IMF, Wereldbank, GEF), IUCN en bilaterale contacten.
Actoren	<u>BZ/OS, LNV en VROM</u> , EZ, OCenW, ambassades, permanente vertegenwoordigers, NGO's
Instrumentarium	Actieve inbreng in genoemde fora en relevante conventies; goede onderlinge afstemming.
I 2	Integratie van biologische diversiteit in EU-beleid
Doel	Stimuleren EU (DG1, DG6, DG11) om eigen verantwoordelijkheden in te vullen ten aanzien van het EU-natuur-, milieu-, water-, visserij-, landbouw- en regionaal beleid
Kader	Verplichting art. 6 Verdrag, nationale strategieën EU-lidstaten, herziening 5 ^e Milieu-Actieplan, bijdrage EU aan Pan-Europese Biodiversiteit en Landschap Strategie.
Actoren	<u>LNV</u> , BZ/OS, VROM, V&W, lidstaten, Europees Milieu-Agentchap, Europees Centrum voor Natuurbescherming

Instrumentarium	Inbreng in overlegkaders in EU-verband, eventueel papers opstellen ten behoeve van deelonderwerpen, bevorderen doorvertaling naar EU-instrumentarium
I 3	Biologische diversiteit in Duurzame Ontwikkelingsverdragen met Benin, Bhutan en Costa Rica
Doel	Binnen de Duurzame Ontwikkelingsverdragen met Benin, Bhutan en Costa Rica vormgeven aan activiteiten gericht op realisatie van de doelen van het Biologische Diversiteitsverdrag
Kader	Overeengekomen doelen en principes Duurzame Ontwikkelingsverdragen (m.n. wederkerigheid, gelijkwaardigheid en participatie)
Actoren	<u>Eco-operation</u> , BZ/OS, LNV, VROM, IUCN-NC, provincies, terreinbeherende instanties, bedrijfsleven
Instrumentarium	bilaterale afspraken en activiteiten; verkennen van mogelijkheden om in multilaterale kaders multilateraal te opereren (interventies); start in 1995
I 4	Versterking internationaal natuur- en bosbeleid
Doel	Versterken van het internationaal natuur- en bosbeleid, zoals vastgelegd in het Natuurbeleidsplan, Bosbeleidsplan en Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud
Kader	Project Internationaal Natuurbeleid, Nota Dynamiek en Vernieuwing
Actoren	<u>LNV</u> , BZ/OS, VROM, EZ, V&W (projectgroep), LUW, IUCN-NC, WNF, Shell, AIDEnvironment, overige betrokkenen
Instrumentarium	nader te bepalen (project wordt in 1995 afgerond)
I 5	Internationaal bindend kader voor bossen
Doel	Totstandkoming van een wereldwijd gedragen set van bindende afspraken ten behoeve van behoud en duurzaam gebruik van alle bossen op de wereld (Bossenconventie) en bepaling van de rol van het Biodiversiteitsverdrag terzake.
Kader	zie instrumentarium
Actoren	<u>LNV</u> , BZ/OS, EZ, VROM, NGO's, bosbouwsector
Instrumentarium	Internationaal overleg: bilateraal, CDO, FAO, Conferenties van Partijen Biologische Diversiteit; consequenties van de na te streven internationale afspraken zullen worden getoetst aan het Bosbeleidsplan
I 6	Veiligheidsaspecten van biotechnologie
Doel	Nederland wil een actieve bijdrage leveren aan internationale ontwikkeling om op basis van een zorgvuldige analyse van inhoudelijke, procedurele en juridische aspecten te komen tot een onderbouwde keuze voor een set van internationale bindende afspraken inzake de veiligheid van de ontwikkeling en toepassing van biotechnologie
Kader	o.a. afhankelijk van de uitkomsten van de Conferenties van Partijen bij het Verdrag inzake Biologische Diversiteit
Actoren	<u>VROM</u> , BZ/OS, EZ, LNV, onderzoeksinstituten, NGO's, bedrijfsleven
Instrumentarium	Waar relevant beschikbaar stellen van Nederlandse Expertise, inbreng in overlegkaders, zoals de Conferentie van Partijen Biologische Diversiteit, Commissie Duurzame Ontwikkeling, Beheersraad van UNEP, etc.

I 7	Internationale handel / rol Nederland in buitenland
Doel	Integreren van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit in het wereldhandelsbeleid en in activiteiten van Nederlandse bedrijven buiten onze grenzen en stimuleren van vergelijkbare activiteiten in internationaal verband
Kader	NMP-2 (integraal ketenbeheer, actie N81), GATT/WTO
Actoren	<u>EZ en VROM</u> , BZ/OS, LNV, IUCN, VU-IVM
Instrumentarium	discussie i.k.v. GATT/WTO, Maastricht dialoog met bedrijfsleven, OESO
I 8	Verdere integratie van biologische diversiteit in ontwikkelingssamenwerking
Doel	Verdere doorwerking van biologische diversiteit in de Ontwikkelings-samenwerking
Kader	operationalisering OS-Sectorbeleidsdocumenten Biologische Diversiteit en Bossen en Bosbouw, Duurzame Ontwikkelingsverdragen, Global Environment Facility
Actoren	<u>BZ/OS</u> , EZ, LNV, VROM, medefinancieringsorganisaties
Instrumentarium	samenwerkingsverdragen; doorwerking in programmering, projecten en financieringsstromen
I9	Ontwikkeling economische instrumenten
Doel	Ontwikkelen en zo mogelijk inzetten van economische instrumenten specifiek gericht op behoud van biologische diversiteit.
kader	OESO
Actoren	<u>BZ/OS</u> , <u>VROM</u> , EZ, LNV, V&W
Instrumentarium	actieve participatie aan internationale discussie, o.m. door inbreng van (te ontwikkelen) nationale initiatieven
I10	Beschrijving biologische diversiteit in economische termen
Doel	a. inventarisatie van de ideeën die bestaan over het uitdrukken van de waarde van biologische diversiteit (in brede zin) in economische termen b. beschrijving van de waarde van biologische diversiteit (in brede zin) in economische termen.
Kader	OESO, nationale activiteiten
Actoren	<u>VROM</u> , <u>BZ/OS</u> , <u>EZ</u> , LNV, V&W, OESO

Acties Kennisbeleid en monitoring (KM)

KM 1	Verkenning en programmering van kennis en onderzoek
Doel	a. Opstellen van een onderzoeksprogrammering op hoofdlijnen t.b.v. het ontwikkelen van kennis om de eisen die het behoud van biodiversiteit stelt aan de kwaliteit, kwantiteit en ruimtelijke structuur van bodem, water en lucht te kunnen beschrijven. Het gaat om een beleidsgerichte programmering, waarbij de aandacht vooral gericht zal zijn op kennisleemtes. b. Gezamenlijke programmeringsstudie door de RAWOO, RMNO, NRLO gericht op de kennisbasis over aard, omvang, functie en behoud van biodiversiteit (nationaal en internationaal).

	c. Deze programmeringsstudie moet resulteren in een breed gedragen stimuleringsprogramma.
Kader	NMP actiepunt N59, stimuleringsprogramma OCenW
Actoren	a. <u>RMNO</u> , RMB, RNB, NRLO, RAZ, (VROM, LNV, V&W, OCenW) b. <u>RAWOO</u> , RMNO, NRLO, OCenW, c. <u>NWO</u> , VROM, LNV, V&W, OCenW, OS.
Instrumentarium:	Advies, stimuleringsprogramma

KM 2 Onderzoeksprogramma's

Doel	Verdergaande afstemming tussen de onderzoeksprogramma's en de uitvoering hiervan ten aanzien van: a.- taxonomisch-biogeografisch onderzoek (soorten en populaties); - systeemecologisch/fysiologisch onderzoek (ecosystemen en landschappen); - onderzoek naar gecultiveerde en geëxploiteerde soorten en hun wildvormen; - onderzoek naar risico's bij introductie van genetisch gemodificeerde organismen b. onderzoeksprogramma genetische diversiteit o.a. genetische karakterisering van populaties c. Prioriteitenprogramma "Biodiversity in disturbed ecosystems" d. Stimuleringsprogramma "Tropenbos" e. Internationale programma's: Diversitas, PROSEA, Flora Malesiana, MINE. T.z.t. zullen de resultaten uit KM 1 (programmeringsstudies) in deze programma's worden opgenomen.
Kader	Afstemming en programmering van onderzoek departementale instituten.
Actoren	<u>Onderzoeksscholen</u> , NWO, DLO- en KNAW-instituten, (OCenW, LNV, VROM, V&W, DGIS)
Instrumentarium	Programmering, overleg, actieve stimulering

KM 3

Doel	Toekomstverkenning en beleidsevaluatie Verdere ontwikkeling en onderlinge afstemming van milieu- en natuur-toekomstverkenning. Evaluatie van vigerend beleid op basis van de resultaten van de toekomstverkenningen. Verdere gedachtenvorming en initiatieven m.b.t. een natuur- en milieuplanbureau. Kaders zijn: a. Flora en fauna 2030 b. Scenario-ontwikkeling en modellering (milieu- en natuurtoekomstverkenningen) c. Ontwikkeling beleidsindicatoren
Kader	NMP-2 en NBP
Actoren	<u>LNV en VROM</u> , V&W, RIVM, IKC-Natuurbeheer, DLO, netwerk van PGO's
Instrumentarium	nader te bepalen

KM 4

Doel	Biomonitoring en databeheer Ontwikkelen van plannen voor betere afstemming (ook internationaal) en coördinatie van de monitoring en ontsluiting van gegevens. Institutionalisering van de coördinatie (meetlogistiek,
------	--

	rapportagemethodiek, ontsluiting van de gegevens) en zo nodig aanpassen van de organisatiestructuur. Onderscheid kan worden gemaakt in: - keuze van indicatorsoorten en ecosysteemparameters, harmonisatie van methoden, netwerkontwikkeling, gegevensbestanden - ontwikkeling netwerk ecologische monitoring (vanaf 1997 operationeel) - afstemming in het kader van GIS en elektronische verwerking CCRX-werkgroep, OESO, EU
Kader	
Actoren	<u>Rijksinstituten</u> (IKC-Natuurbeheer, RIVM, RIZA, RIKZ), PGO's, rijksherbarium, musea, Expertcentre for Taxonomic Identifications, provincies, terreinbeheerders, waterbeheerders.
Instrumentarium	nader te bepalen
KM 5	Collectiebeheer
Doel	Tot stand brengen van bestuurlijke en financiële kaders voor het blijvend verzekeren van adequaat beheer en toegankelijkheid van landelijke levende en niet levende biologische collecties, in het bijzonder verzamelingen van gegevens, documentatie en informatie en de elektronische ontsluiting daarvan. De commissie Collectiebeheer, onder auspiciën van de KNAW, zal hiertoe een advies uitbrengen en aanbevelingen doen. Een stimuleringsplan voor biologische collecties onder het Deltaplan Cultuurbewoud kan hiervan onderdeel uit maken. In de Cultuurnota 1997-2000 zal een reactie worden gegeven op het reddingsplan van universitaire collecties en cultuurschappen zoals dat door de vier klassieke universiteiten aan de Staatssecretaris van OCenW is gepresenteerd.
Kader	Beleid overheid m.b.t. collectiebeheer
Actoren	<u>Commissie Collectiebeheer, KNAW, OCenW</u> , collectiebeheerders, Universiteiten
Instrumentarium	overleg met bestuurlijke kaders, Nationale faciliteit

Acties technologie en uitwisseling van informatie

TU 1	Uitwisseling van informatie, kennis en expertise
Doel	Realiseren van een uitwisselingsmechanisme op mondiaal, Europees en nationaal schaalniveau
Kader	Biologische Diversiteitsverdrag (art. 17)
Actoren	<u>LNV, BZ/OS, EZ, OCenW, VROM, V&W</u> , overheids(onderzoeks)instituten, universiteiten, ECNB, NGO's, bedrijfsleven
Instrumentarium	- betrokkenheid stimuleren van o.a. UNEP, UNESCO, IUCN, FAO, CGIAR, andere relevante conventies - pleiten voor (Pan-)Europees centrum

- verkenning mogelijke opzet nationaal informatiecentrum biodiversiteit, aansluitend op bestaande instanties en structuren (o.a. IKC-N, RIVM, Nederlands Biodiversiteits Forum, landelijk informatiepunt NME, Centrum voor Genetische Bronnen Nederland, Onderzoeksschool Biodiversiteit).
- stimuleren van bilaterale contacten

TU 2

Doel

Juridische aspecten overdracht technologie en informatie

Inventarisatie van de bestaande praktijk van technologie-overdracht gerelateerd aan biologische diversiteit door de particuliere sector alsmede van overheidsmaatregelen op dit terrein, onder erkenning van het bestaan van intellectuele eigendomsrechten

Kader

Commissie Duurzame Ontwikkeling, Verdrag, OESO

Actoren

EZ, BZ/OS, LNV, VROM, V&W, bedrijfsleven

Instrumentarium

inventarisatierapport, overleg (workshop), aanbevelingen voor beleid

TU 3

Doel

Technologie-assessment

Technologie-uitwisseling gericht op duurzaam gebruik van biologische diversiteit: technologie gericht op behoud in situ, gericht op behoud ex situ, technologie gericht op duurzaam gebruik en biotechnologie

Kader

UNEP, bilateraal

Actoren

Overheid, bedrijfsleven

Instrumentarium

- uitwisseling ervaring met operationalisering van het zogenaamde 'wise-use'-beginsel;
- rapportage inzake effecten introductie van nieuwe technieken op aspecten van biologische diversiteit;
- technology assessment

Acties maatschappelijke betrokkenheid en participatie (MBP)

MBP 1 Betekenis begrip biologische diversiteit

Doel

De betekenis van het begrip biologische diversiteit en het gewenste resultaat van het SPA op kernachtige en herkenbare wijze over het voetlicht brengen

Kader

Europees natuurbeschermingsjaar 1995

Actoren

LNV, BZ/OS, VROM, IVN, Natuurmonumenten

Instrumentarium

voor de inhoudelijke ontwikkeling van het instrumentarium zal worden aangesloten bij actie SEI 2

MBP 2 Biodiversiteit in Kaderplan NME

Doel

Integraal meenemen biologische diversiteit bij de verdere uitvoering van het Kaderplan NME

Kader

Kaderplan NME

Actoren

LNV, LUW-Vakgroep Agrarische Onderwijskunde, IUCN

Instrumentarium

pilot-project biodiversiteit als leergebied voor NME

MBP 3 Consumenten- en produktenbeleid

a. Voorlichting aan consumenten

Doel	Inzicht geven aan de consument in de consequenties die activiteiten of produkten hebben voor biologische diversiteit, met als doel gedragsveranderingen t.a.v. de activiteiten of aanschaf van produkten; andere mogelijkheden van "demand-side" nagaan. Dit zal in ieder geval uitgewerkt worden voor toerisme.
Kader	NMP actiepunten N49: milieu & toerisme, ander produktgericht milieubeleid, NBP, Nota Kiezen voor Recreatie, Nota Dynamiek en Vernieuwing
Actoren	<u>EZ, LNV, VROM</u> , reisorganisaties, consumentenorganisaties, bedrijfsleven, natuur- en milieuorganisaties
Instrumentarium	- geven van heldere eensluidende informatie - herkenbare en expliciete informatie-uitwisseling in consumenten-netwerk inzake biologische diversiteit & consumptie-patronen

b. biodiversiteit in produktenbeleid

Doel	Stimuleren van het expliciet opnemen van biodiversiteit in produkten en bedrijfsvoering. Het betreft in het bijzonder initiatieven die leiden tot diversificatie van productie en/of versterkt inzicht in de relatie tussen economisch handelen en biologische diversiteit.
Kader	Nota Produkt en Milieu, Bedrijfsinnovatie
Actoren	<u>VROM, EZ, LNV</u> , bedrijfsleven, consumentenorganisaties
Instrumentarium	- produktlevenscyclusanalyses en andere nog nader te ontwikkelen instrumenten

MBP 4 Stimulering (lokale) initiatieven biologische diversiteit

Doel	Stimuleren van lokale initiatieven gericht op duurzaam gebruik van biologische diversiteit.
Kader	Duurzame Ontwikkeling Stedelijke Systemen (DOSS), VINEX (ontwikkeling dagelijkse leefomgeving), Visie Stadslandschappen, Lokale Agenda 21
Actoren	<u>VROM (DGM en RPD)</u> , EZ, LNV, bedrijfsleven, consumentenorganisaties, IVN
Instrumentarium	- VOGM-regeling ontwikkeling lokale Agenda 21 - Uitwerking Visie Stadslandschappen

BIJLAGE 2 BIJ HET STRATEGISCH PLAN VAN AANPAK BIOLOGISCHE DIVERSITEIT - DEFINITIES VAN ENKELE GEHANTEERDE BEGRIPPEN

Cryptobiota

'Verborgen soorten', ofwel de lagere levensvormen, als schimmels etc., die een belangrijke rol spelen bij de instandhouding van de processen die tezamen het draagvermogen van het milieu bepalen.

Biologische diversiteit

Artikel 2 van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit geeft als definitie: "de variabiliteit onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waar zij deel van uitmaken; dit omvat mede de diversiteit binnen soorten, tussen soorten en van ecosystemen."

Conferentie van Partijen Biologische Diversiteit

Regelmatige bijeenkomst van de Verdragsluitende Partijen: Staten en regionale organisaties voor economische integratie, zoals de Europese Unie, die het Verdrag inzake Biologische Diversiteit hebben geratificeerd. De Conferentie van Partijen toetst de toepassing van het Verdrag.

Organisaties van de Verenigde Naties, elke Staat die geen Partij bij het Verdrag is en elke instelling/organisatie met specifieke bevoegdheden op het vlak van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit kunnen als waarnemer bij de Conferentie vertegenwoordigd zijn, maar hebben geen stemrecht.

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

Het samenhangend stelsel van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden van (inter)nationale betekenis, zoals opgenomen in het Natuurbeleidsplan en het Structuurschema Groene Ruimte. De ecologische hoofdstructuur is opgebouwd uit kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en verbindingszones.

Formele analyse

Document dat is opgesteld om na te gaan wat de consequenties van ratificatie van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit zijn voor het Nederlandse beleid. Mede op basis van deze analyse heeft de regering geconcludeerd dat formeel naar de letter van het Verdrag geen nieuwe wetgeving of beleid noodzakelijk is, maar dat naar de geest van het Verdrag aanvullend beleid op een aantal punten wenselijk is.

Genetic resources = genetische rijkdommen

Artikel 2 van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit geeft als definitie: "alle materiaal van plantaardige, dierlijke en micorobiële of andere oorsprong dat functionele eenheden van de erfelijkheid bevat en feitelijke of potentiële waarde heeft."

Life support system

Het geheel van bio-chemische processen als afbraak van afvalstoffen, regeneratie van de bodem, zuurstofproductie, facilitering van energie- en materiekringloop ect. die voor het leven essentieel zijn. Ook wel het draagvermogen van het milieu genoemd.

Nationale strategie

Nationaal beleidsplan op basis van artikel 6 van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, waarin wordt aangegeven op welke wijze een Verdragsluitende Partij invulling zal geven aan behoud, duurzaam gebruik en een billijke verdeling van de voordelen voortvloeiend uit het gebruik van biologische diversiteit.

Natuurdoeltype

Een nagestreefde combinatie van abiotische kenmerken (o.a. bodem, voedingstoestand en hydrologie) en biotische kenmerken (o.a. soorten en bijbehorende processen) op een bepaalde ruimtelijke schaal.

Ratificatie

Bekrachtiging van een staatsdocument of een internationaal verdrag door de regering (in Nederland door de Staten-Generaal).

Verdragsluitende Partijen

Zie onder Conferentie van Partijen Biologische Diversiteit.